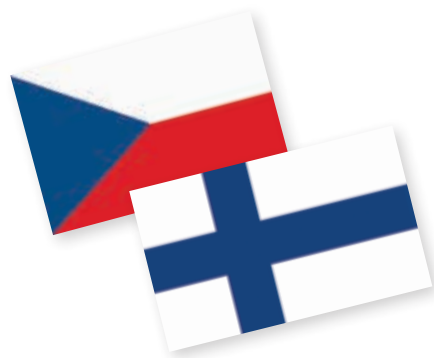

Näköala TŠEKKIIN

Suomi-Tšekki-seura ry:n julkaisu 1/2020

Suomi-Tšekki-seura ry

www.suomi-tsekki-seura.fi
info@suomi-tsekki-seura.fi

jäsenmaksu vuonna 2020: 25 e

60. vuosikerta

Näköala TŠEKKIIN

Näköala Tšekkiin on Suomi-Tšekki-seura ry:n virallinen jäsenlehti, joka ilmestyy 1-2 kertaa vuodessa ja postitetaan kaikille seuran jäsenille sekä yhteistyökumppaneille.

Julkaisija:

Suomi-Tšekki-seura ry

Päätoimittaja:

Jari Aula, jariaula@gmail.com

Lehden toimituskunta:

Jari Aula, Heikki Larmola, Petteri Peuranen

Lehteen kirjoittaneet vastaavat kaikki omista kirjoituksistaan.

Taitto:

Kati Aro

Etu- ja takakannen kuvat: Petteri Peuranen. **Etukansi:** Bismarckin torni Ašissa (ks. 1/2014). **Takakansi:** Prahan Výstavištěn messupaviljonki, Průmyslový palác (1891, Bedřich Münzberger)
ISSN: 1459-420X

Painopaikka:

Taktiili 2020

SISÄLLYS

Puheenjohtajan palsta s. 3
Eero Kettunen

Uutiskatsaus Tšekistä s. 4
Jari Aula ja Petteri Peuranen

Taistelu Vítkovin kukkulasta (osa 1) s. 10
Heikki Larmola

Koomikko Jiří Suchý s. 18
Nina Faconová

Jan Žižka, voittamaton sotapäällikkö s. 20
Heikki Larmola

In memoriam Dana Zátoková s. 22
Petteri Peuranen

In memoriam Ladislav Hejdlánek s. 24
Heikki Larmola

Prahan Kahviloissa 1985- (osa 2) s. 26
Eero Kettunen

Milada Horáková, 70 v kuolemasta s. 34
Petteri Peuranen

Olomoucín Pyhän Kolminaisuuden pylväs, Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci (1754, Václav Rindler-Schjerve, Filip Sattler ja Ondřej Zahner; Unescon maailmanperintölistalla)

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

Eero Kettunen

Ahoj kaikki!

Tänä keväänä olemme eläneet poikkeuksellisia aikoja monin tavoin niin täällä Suomessa kuin Tšekissäkin uuden koronaviruksen aiheuttaman maailmanlaajuisen pandemian keskellä. Tätä tekstiä kirjoittaessani olemme sinnitelleet koti-Suomessa poikkeuslakien ohjaamina maaliskuun puolesta välistä lähtien. Tšekin hallitus julisti maahan maaliskuun lopulla poikkeustilan, jonka se tosin kumosi 17.5. Lähes kaikkialla Euroopassa ravintola- ja kahvaelämä hiljentyi pariaksi kuukaudeksi. Tšekit eivät kuitenkaan kestäneet ilman yhteistä kaljoittelua, joten maan hallitus salli oluen juomisen terasseilla jo huhtikuun lopulla, ja esimerkiksi ravintolapalveluista sisätiloissa on voitu taas nauttia 25.5. alkaen. Valitettavasti rajat Tšekkiin ovat olleet pitkään kiinni, ja matkustusrajoituksiin on tehty tähän mennessä vain pieniä helpotuksia.

Poikkeusolot ovat vaikuttaneet myös Suomi-Tšekki-seuran toimintaan. **Marinin** hallituksen suosituksesta järjestimme seuramme vuosikokouksen sähköpostikokouksena 26.3. Kokouksessa hyväksyimme seuran toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen vuodelta 2019 sekä vahvistimme toimintasuunnitelman ja talousarvion vuodelle 2020. Tämän lisäksi valitsimme jäsenet seuram-

me hallitukseen kuluvalle vuodelle. Edellinen puheenjohtajamme **Nina Faconová** luopui tehtävästään, samoin pitkäaikainen hallituksen jäsen **Matti Leikas** jätti seuramme hallituksen. Kiitos Ninalle ja Matille seuramme eteen tehdystä työstä! Seuran hallitukseen vuodelle 2020 valittiin **Blanka Lemmetyinen, Lauri Vihma, Jari Aula, Petteri Peuranen** ja **Eero Kettunen**.

Kevätkokouksen jälkeen hallitus piti vielä järjestäytymiskokouksen. Minut valittiin Seuran uudeksi puheenjohtajaksi ja varapuheenjohtajaksi Blanka Lemmetyinen. Seuran sihteerinä jatkaa Lauri Vihma, ja seuramme lehteä Näköala Tšekkiin toimitetaan jatkossakin päätoimittaja Jari Aulan johdolla.

Ikävä kyllä, opetus- ja kulttuuriministeriö ei antanut tänä vuonna seuramme toimintaan avustusta. Joudummekin tulemaan toimeen jäsenmaksuilla ja Tšekin valtiolta saamallamme rahalla. Tämä tarkoittaa sitä, että näillä näkymin seuramme toiminta rajoittuu tänä vuonna jäsenlehden kahden numeron toimittamiseen. Ajat ovat siis monella tapaa ankarat! Toivotaan kuitenkin, että nämä poikkeusolot päättyvät pian!

Hyvää kesää kaikille!

Uutiskatsaus Tšekistä

1/2020

Kuva: Pixabay - Cro12

TŠEKIT SAAVAT JÄLLEEN MATKUSTAA VAPAASTI, MYÖS MUITA KORONARAJOITUKSIA PURETAAN

Tšekki alkoi viikko ennen vappua purkamaan Euroopan ankarimpiin kuuluneita koronarajoituksiaan. Ne ovatkin tehonneet hyvin ja estäneet terveydenhoitokapasiteetin ylikuormittumisen. Mutta kuinka käy, jos viruksen toinen aalto iskee myöhemmin? Tarpeetonta liikkumista ja ulkomaille matkustamista koskevat kiellot kumottiin ensimmäisten joukossa. Matkustajien on kuitenkin Tšekkiin palatessaan esitettävä todistus negatiivisesta koronatestistä tai oltava kaksi viikkoa karanteenissa. Liikematkustajien ja yliopisto-opiskelijoiden saapuminen maahan on mahdollista samojen sääntöjen mukaan. Tapaamisten osallisten määrää nostettiin kahdesta kymmeneen, samalla avattiin yliopistot, kuntosalit ja kirjastot. Terveysministeri **Adam Vojtěch** oli tyytyväinen rajoitustoimien onnistumiseen. 20.6. tilanteen mukaan vahvistettuja

tartuntoja oli Tšekissä 10406, taudista parantuneita 7473 ja kuolleita 336. Jos tartuntojen määrä lähtee uudelleen nousuun, on mahdollista palauttaa aiemmat rajoitukset, sanoi teollisuusministeri **Karel Havlíček**.

Touko-kesäkuun vaihteessa yhteiskunta alkoi vapautua tiukimmista rajoituksista, joskin pahimmilla alueilla, kuten rajaseuduilla Sleesiassa ”kurin” höllentäminen ei ole vielä mahdollista. Maskipakko ulkona liikuttaessa poistui, samoin mahdollistui vierailut sairaaloissa ja hoitolaitoksissa. Monet ravintolat ja kaupalliikkeet saivat jälleen avata ovensa.

Ulkona ei tarvitse enää käyttää suojamaskeja, mikäli noudatetaan kahden metrin turvaväliä muihin kuin samassa taloudessa asuviin ihmisiin. Maskipakko on voimassa kuitenkin sisätiloissa ja julkisessa liikenteessä. Myös parturi- ja kampaa-moliikkeissä sekä kosmetologisalongeissa työntekijöiden on käytettävä maskia, poikkeuksina

alle 2-vuotiaat lapset sekä koulut, joissa oppilaiden turvavälin on oltava vähintään 1,5 metriä. Avokonttoreissakaan ei tarvita maskia kahden metrin turvavälillä, eikä kuumissa oloissa työskentelevillä.

Terveystieteiden laitoksissa ja vuodeosastoilla vierailut sallitaan enintään kahdelle henkilölle potilasta kohden hygieniasääntöjä ja kuumemittausta noudattaen. Mikäli mahdollista, vierailut tulisi toteuttaa ulkotiloissa tai turvaseinän läpi. Ravintoloiden, baarien, kahviloiden ym. on noudatettava erityistä hygieniää. Liikkeet voivat olla avoinna klo 06–23. Asiakkaille on tarjottava käsienpesumahdollisuus, ja istumapaikkojen on oltava kahden metrin turvavälillä. Rajoitukset ovat poistuneet myös yli 5000 neliömetrin ostoskeskuksista.

Osa rajanylityspaikoista Saksaan ja Itävaltaan avattiin kesäkuun puolivälissä. Edelleen on silti todistettava negatiivinen koronatesti tai asetettava karanteeniin.

Joukkokokoonnutumiset (elokuvat, teatterit, kulttuuritapahtumat) sallitaan turvavälein ja hygieniää noudattaen enintään 500 ihmiselle. Itsepalveluelintarvikeliikkeissä on tarjottava asiakkaille kertakäyttöhansikkaita.

MYÖS TOINEN EK:N TILINTARKASTUS VAHVISTI BABIŠIN ETURISTIRIIDAT

Euroopan komission maataloustukien tilintarkastus toteaa, että pääministeri **Andrej Babiš** (ANO) on edelleen eturistiriidassa ja hallitsee Agrofert-holdingyhtiötään. Yhtiöllä ei näin ole oikeutta Euroopan unionin tukiin. Komissio on jo aiemmin todennut Babišin eturistiriidan EU:n rakennerahastojen tapauksessa. Nyt se on tullut samaan johtopäätökseen myös maataloustukien osalta. Asiakirjat ovat vielä englanninkielisiä, ja virallista käännöstä tšekkiin valmistellaan. Andrej Babiš ei tiedä Agrofertin maataloustukien tilintarkastuksen johtopäätöksistä. Hän kielsi uudestaan väitteen eturistiriidoista. Tšekki ei hänen mukaansa menetä tapauksen vuoksi mitään rahoja EU-lähteistä.

EU:n rakennerahastojen avustuksia koskeva aiempi tilintarkastus on tullut johtopäätökseen, että

” Touko-kesäkuun vaihteessa yhteiskunta alkoi vapautua tiukimmista rajoituksista.

pääministeri on rikkonut sekä Tšekin että EU:n eturistiriitoihin liittyviä säännöksiä. Babišilla on tilintarkastajien johtopäätösten mukaan suora ja epäsuora vaikutus rahastoihin, joita hän on sijoittanut Agroferttiin.

Kuva: Pixabay - Jiriposivalo

TERVEYSMINISTERIÖ HALUAA RAJOITTAA MERKITTÄVÄSTI ALKOHOLIMAINONTAA

Tšekin terveysministeriö ehdottaa alkoholimainonnan rajoittamista kaikissa medioissa. Pääsyy tähän on Tšekin suuri alkoholinkulutus myös alaikäisten keskuudessa. Toimiala ehdottaa esimerkiksi, että uusissa mainoksissa ei esiintyisi ihmisiä. Se haluaisi myös rajoittaa mainosten esitysaikaa kello 22:n ja 06:n välille. Esitys koskisi kaikkia alkoholityyppejä, mukaanlukien olut ja viini. Jo nyt ehdotuksella on kuitenkin paljon vastustajia, mm. alkoholien valmistajat.

PRAHAN PORMESTARI POLIISISUOJELUUN SALAMURHAUHAN VUOKSI

Spekulaatiomylly käynnistyi Prahan pormestari **Zdeněk Hřibin** myönnettyä olleensa poliisin suojelussa häneen kohdistuneen salamurhauhan vuoksi. Hän ei kuitenkaan ole suostunut vahvistamaan lehtitietoja, että salamurhajuonet olisi suunniteltu Venäjällä. Hřib kertoi poliisille olevansa huolissaan siitä, että häntä seurataan.

Respekt-lehden tiedustelulähteiden mukaan Prahan lensi huhtikuun alkupuolella Venäjältä venäläisellä diplomaattipassilla mies, jolla oli laukusaan myrkyllistä risiiniä. Hřibin lisäksi kohteena olisi tiettävästi ollut myös Praha 6:n pormestari **Ondřej Kolář**. Venäläiset olivat todennäköisesti suuttuneet Neuvostoliiton marsalkan ja sotasekretarin **Ivan Konevin** patsaan kaatamisesta, jossa Kolář oli mukana.

Toinen tapaus oli taas Venäjän suurlähetystön lähellä olevan aukion nimeäminen 2015 Moskovassa murhatun oppositiopoliitikko **Boris Nemtsovin**

mukaan. Kremlin tiedottajan **Dmitri Peskovin** mukaan murhahanke vaikutti uutisankalta. Ainakaan mitään murhaajaa ei ole heidän toimestaan Prahaan lähetetty.

ANTISEMITISMI ON YHÄ VOIMISSAAN, VAROITELTIIN SENAATISSA

Viha, fanatismi ja antisemitismi ovat yhä voimissaan maailmalla. Euroopassa ne myös voimistuvat, varoittelivat Tšekin tasavallan senaatin puhujat perinteisessä kansainvälisen holokaustin uhrien muistamisen ja ihmisyyttä vastaan tehtävien rikosten ehkäisyn päivän muistotilaisuudessa.

Holokaustin uhrien rahastosäätiön hallinto-neuvoston puheenjohtaja **Michal Klíma** pitää häpeänä ja skandaalimaisena sitä, että Tšekissä edelleenkin myydään matkamuuistoja ja muita esineitä natsirikollisten muotokuvilla. ”Myyjät puolustautuvat sillä, että heistä kyse ei ole natsipropagandasta, ainoastaan liiketoiminnasta. On käsittämätöntä, kuinka tämä argumentti voisi pitää paikkansa”, sanoi Klíma. Hän haastaa poliitikkoja muuttamaan rikoslakia niin, että ihmisoikeuksien ja vapauksien tukahduttamiseen suuntautuvien liikkeiden kielletty tukeminen ja propagointi sisältäisi myös sellaisten esineiden myynnin.

BABIŠ: ”MIKÄLI ANO HÄVIÄÄ EDUSTAJAINHUONEEN VAALIT, JÄTÄN POLITIIKAN”

Mikäli ANO-liike häviää parlamenttivaaleissa, sen puheenjohtaja ja nykyinen pääministeri Andrej Babiš lähtee pois politiikasta, ilmoitti Babiš uutis sivusto Bleskin haastattelussa. Samalla hän toisti aikaisemman julistuksensa, että hänen kampeamisyritykset politiikasta ovat syntyneet kyseenalaisin perustein suhteessa Tšekin oikeusjärjestykseen, minkä myös perustuslakituomioistuin on vahvistanut. Laki kieltää hallituksen jäseniltä aikakauslehtien omistamisen, rajoittaa pääsyä yhtiöihin, joista valtiolla on vähintään neljänneksen omistusosuus sekä osallistumisen julkisiin hankintoihin. Babiš väittää toistuvasti, että laki on säädetty erityisesti häntä vastaan.

ASiantuntijat: Kolme neljäsosaa julkisista rakennuksista kärsii huonosta sisäilmasta

Epäterve sisäilma on kolmessa neljäsosaa julkisista rakennuksista, kuten kouluissa, toimistoissa, terveydenhoitolaitoksissa tai hoitolaitoksissa. Kyse on epäterveiden rakennusten syndroomasta, joka liittyy useimmiten sisätilojen ilmanlaatuun. Ongelmallisimpia ovat uudisrakennukset tai uusitut rakennukset sekä varsinkin avokonttorit, ilmenee Tšekin työsuojeluviraston tiedoista.

”Epäterveiden rakennusten syndrooma ilmentää näissä rakennuksissa oleskelevien henkilöiden epämääräisiä terveysongelmia. Ongelmille ei ole selvää syytä, mutta näyttäisi siltä, että ne johtuvat itse rakennuksista, sillä niistä poistumisen jälkeen oireet häviävät. Ongelmat voivat ilmetä kaikenlaisissa rakennuksissa. Suurena ongel-

” Ongelmana on pyrkimys rakennuksen tehokkaaseen lämpöeristykseen

malähteenä ovat erityisesti nykyaikaiset toimistorakennukset”, kertoo **Zuzana Mathauserová** Valtion terveysvirastosta. Yleisimpänä ongelmana on pyrkimys rakennuksen tehokkaaseen lämpöeristykseen. Lopputuloksena tästä on rajoittunut mahdollisuus riittävään raittiin ilman saantiin, mikä ilmenee erityisesti talvisin.

TŠEKin VÄESTÖLLÄ ENITEN MUNUAISKASVAIMIA MAAILMASSA

”Tšekin väestöllä on eniten munuaiskasvaimia maailmassa, kaksinkertaisesti EU-keskiarvoon verrattuna. Sairaus esiintyy alueellisesti eri tavalla, samankaltainen tilanne on Baijerissa”, toteaa Prahan Thomayerin sairaalan ylilääkäri **Tomáš Büchler** Kaarlen yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan syöpäklinikalta. Munuaisten ja virtsatiehyiden kasvaimet on valittu viime vuoden teemaksi. Lääkärit toteavat Tšekissä vuosittain noin kolme tuhatta munuaiskasvainta. Tuhat potilasta menehtyy niihin. Virtsarakon kasvaimissa ratkaisevana riskitekijänä on tupakointi.

Minkään syövän kohdalla ei Büchlerin mukaan ole niin perustavanlaatuista maantieteellistä tekijää kuin munuaiskasvaimilla. Suurin esiintyvyys Tšekin tasavallassa on Plzeňin alueella, reilut kaksi kertaa enemmän kuin Pohjois-Böömissä tai Määrissä, ja yhtä suuri tapausten määrä on myös naapuri-Baijerissa.

Kuva: Pixabay-PublicDomainPictures

IHMISET OTTAISIVAT LOUNASSETELIT MIELUUMMIN RAHANA

Jopa kolme neljäsosaa lounaskuponkeja saavista työntekijöistä siirtyisi mieluummin suoraan rahalliseen ruokakorvaukseen. Enemmistö heistä ei kuitenkaan muuttaisi ruokailutottumuksiaan. Ihmisiä haittaa ruokakupongeissa useimmiten se, ettei niillä voi maksaa kaikkialla, selviää valtionvarainministeriön teettämästä tutkimuksesta. Ministeriö ehdottaa suoran ateriakorvauksen

Virtsarakon kasvaimissa ratkaisevana riskitekijänä on tupakointi.

käyttöönottamista. Ihmiset eivät enää käytä ruokakuponkejaan pelkästään maksamiseen. Työntekijöistä 76 prosenttia ostaa niillä elintarvikkeita kaupoista, ravintoloissa niillä maksaa 66 prosenttia kyselyyn vastanneista, ja 21 prosenttia antaa niitä perheenjäsenilleen.

YHDYSVALTOJA HUOLESTUTTAÄ KYBERHYÖKKÄYKSEN UHKA TŠEKin TERVEYDENHOITOSEKTORIA KOHTAAN

Yhdysvallat on huolestunut Tšekin terveydenhuolto-sektorille kohdistuvasta kyberhyökkäyksen uhasta. Uutistoimisto Reutersin mukaan USA:n ulkoministeri **Mike Pompeo** on ilmoittanut asiasta puheessaan. Sen, joka osallistuu tällaiseen hyökkäykseen, pitää olla valmis kantamaan vastuu tekonsa seurauksista, Pompeo lisäsi.

Hakkerihyökkäysyrityksiä on rekisteröity mm. Olomoucin ja Ostravan tiedekuntasairaaloihin sekä Pardubicen lääninsairaalaan. Hyökkäykset on onnistuttu torjumaan.

TALOUS LASKEE JOPA 11%

Taloustieteilijöiden arvioiden mukaan Tšekin talous voi tänä vuonna laskea koronaviruksen vuoksi jopa 6,5 -11 prosenttia. Ensi vuodeksi puolestaan enemmistö taloustieteilijöistä odottaa suhteellisen voimakasta talouden elpymistä. Joidenkin arvioiden mukaan nousu voisi olla jopa 9 prosentin luokkaa. Kriisiä edeltäneelle tasolle talous palaisi vasta vuoden 2022 aikana.

Kuva: Pixabay-Oleg Gamulinsky

Vielä vuoden alussa, ennen pandemian puhkeamista, analyytikot ennustivat yleisesti talouden kasvavan reilut kaksi prosenttia.

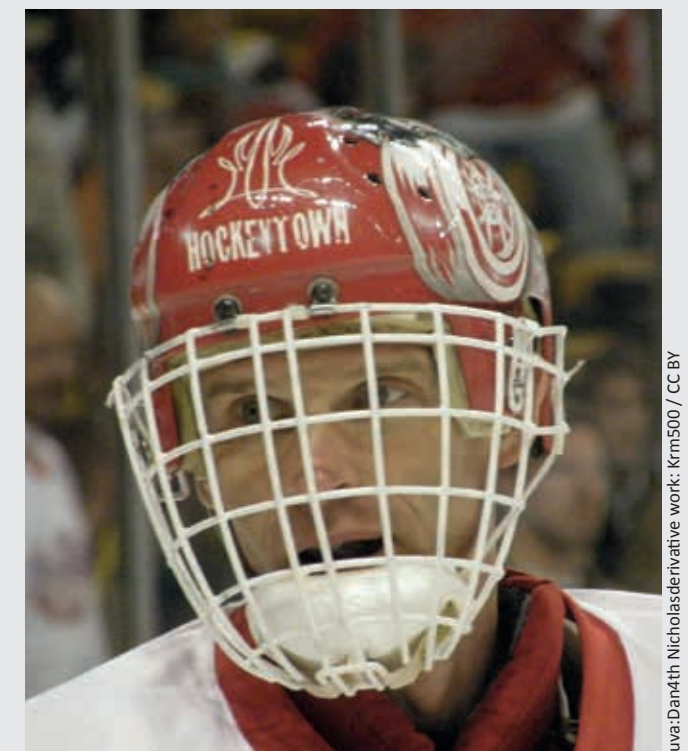
Valtionvarainministeriö odottaa tämän vuoden talouden laskun olevan 5,6 prosenttia. Tšekin kansallispankki odottaa koronaviruspandemian vuoksi Tšekin talouden taantuvan voimakkaasti loppuvuodesta. Kansainvälisen valuuttarahaston mukaan Tšekin talous laskee tänä vuonna 6,5 prosentilla, mitä ei ole koettu edes globaalin finanssikriisin aikana vuonna 2009. Viime vuonna Tšekin tasavallan talous kasvoi 2,5 prosenttia.

ENTINEN KIEKKOTÄHTI DOMINIK HAŠEK PYRKII PRESIDENTIKSI

Kun nykyisen presidentin **Miloš Zemanin** toinen viisivuotiskausi päättyy vuonna 2023, vahva ehdokas seuraajaksi voi hyvinkin olla jääkiekkolegenda **Dominik Hašek**. Nyt 55-vuotias ex-maalivahti on vähitellen innostumassa poliittisesta urasta, jota hän on jo pohtinut vakavissaan jonkin aikaa. ”Haluan Tšekin presidentiksi lähitulevaisuudessa. Tutkin asiaa ja mahdollisuuksiani. Kolme vuotta on aikaa hioa kampanjaa,” sanoo ”Dominaattori”, joka jo peliurallaan on tottunut voittamaan asioita. Hašek torjui Tšekille olympiakultaa Naganossa 1998, ensimmäisessä NHL-turnauksessa (ammattilaistäh-

det osallistuivat olympialaisiin 1998-2014). Lisäksi hänellä on kaksi Stanley cupin voittoa Detroit Red Wingsissä sekä kolme Tšekin mestaruutta kasvattajaseurassaan Pardubicessa.

Uutiskoosteen toimittivat ja käänsivät Jari Aula ja Petteri Peuranen Tšekin Radion (Český Rozhlas) aineiston pohjalta.

Kuva: Dan4th Nicholas derivative work: Krm500 / CC BY

Taistelu Vítkovin kukkulasta

Teksti: VTT Heikki Larmola

Taustaa

Tšekien suuri uskonnollinen reformaattori ja kielen uudistaja **Jan Hus** kuoli polttoroviolla 6.7.1415 Konstanzin kirkolliskokouksen tuomitsemana. Saksalais-roomalaisen valtakunnan hallitsijan **Sigismund Luxemburgilaisen** Husille antamalla turvakirjeellä ei ollut paljon merkitystä. Husin kritiikkiä paavin valtaa, kirkon rikkauksia ja korruptiota vastaan **John Wycliffin** oppien mukaisesti ei voitu hyväksyä. Katolinen kirkko taisi

tuohon aikaan siis pikemmin palvoa mammonaa kuin Jumalaa, mistä jo Jeesus oli varoittanut. Ei myöskään voitu hyväksyä sitä, että Hus ja hänen seuraajansa olivat valmiita jakamaan ehtoollisessa seurakuntalaisille sekä leivän että viinin, kun katoliset papit olivat varanneet viinin vain itselleen. Tästä hussilaisten tunnuksiksi tulikin ehtoollispikari, tšekiksi *kalich*. Ei myöskään hyväksytty sitä, että Hus ja hänen kannattajansa olivat saar-

nanneet ja toimittaneet liturgian kansankielellä eli tässä tapauksessa tšekiksi. Jan Hus oli näet myös tšekin kirjakielen uudistaja. Konstanzin kirkolliskokouksessa valtaa pitänyt ylin katolinen papisto ja katoliset ylimykset vastustivat myös hussilaisten kansanvaltaisia otteita peläten niiden leviävän omiin maihinsa, jolloin alamaiset olisivat saattaneet ryhtyä kapinoimaan. **Hieronymus Prahalainen** (Jeroným Pražský), Husin tavoin oppinut sekä

tämän ystävä ja tukija, kärsi saman kohtalon lähes vuotta myöhemmin 30.5.1416.

Konstanzin kirkolliskokouksen pääasiallisena tavoitteena oli lopettaa Avignonin ja Rooman paavien sekä kompromissipaavin välinen skisma. Siinä kirkolliskokous onnistuikin. Se valitsi uudeksi paaviksi **Martinus V:n**, joka oli kiivas hussilaisien reformaattorien vastustaja. Muut kiistelevät paavit saatiin väistymään. Tämä oli myös saksalais-roomalaisen valtakunnan silloiselle kuninkaalle, sittemmin keisari **Sigismundille** paljon tärkeämpää kuin jollekin ”kerettiläiselle” annetun lupauksen pitäminen. Sigismundin muodollinen asema näytti ajan keskieuropalaisessa valtiopolitiikassa varsin vahvalta, koska hän oli tuolloin myös Unkarin kuningas.

Husin polttorovio sytytti Böömissä liekkeihin sammumattoman tulipalon. Jo vuodesta 1412 lähtien, Jan Husin itsensä ollessa vielä elossa ja karkotettuna maaseudulla, hussilainen reformismi vahvisti asemiaan etenkin maaseudun kuninkaan kaupungeissa eli kuninkaan toimesta perustetuissa kaupungeissa. Se puhkesi sodaksi vuonna 1419, kun hussilaiset radikaalit paikkasivat Prahan Uudenkaupungin (Nové Město) katoliset neuvosherrat ulos ikkunasta 30.7.1419, kun nämä eivät suostuneet vapauttamaan uskonveljiään vankeudesta. Siitä järkyttyneenä Sigismundin vanhempi veli, Böömin kuningas **Václav IV** kuoli 16.8.1419 miespuolisia perillisiä jättämättä, jolloin Sigismund saattoi esittää oikeutettuja vaatimuksia myös Böömin kruunuun. Mutta Böömin kuningaskunnan hussilaisemmistöinen kansa ei häntä halunnut hyväksyä.

Sigismund ilmaantui kuitenkin ennen pitkää paikalle vaatimaan kruunuaan, jolloin alkoivat ns. hussilaissodat. Hänen suuri ja sekalainen armeijansa tunkeutui ensin Määriin, jossa Sigismund pääsikin aluksi voitolle ennen siirtymistään varsinaiseen Böömiin.

Hussilaisten ongelmana oli kuitenkin se, että heidän keskuudessaan oli opillisia ja poliittisia ristiriitoja. Prahan Kaarlen yliopiston opettajat ja hussilaisiin liittyneet ylemmät säädyt olivat maltillisempia ja halukkaampia tarvittaessa kompromisseihin katolisten ja Sigismundin kanssa, kun taas Etelä-Böömiin perustamansa linnoitetun tukikoh-

Žižkan ratsastajapatsas mausoleumin edessä.

Žižkovin kaupunginosaa Vítkovin kukkulalta.

” Hussilaisten ongelmana oli kuitenkin se, että heidän keskuudessaan oli opillisia ja poliittisia ristiriitoja

dan, Táborin aseistetut joukot olivat radikaaleja, jotka vaativat sekä tasa-arvoa että omaisuuden tasajakoa. Jälkimmäiset eivät tehneet kompromisseja. Maltillisia kutsuttiin utrakvisteiksi, koska koko ehtoollisen nauttiminen seurakunnan yhteisenä tapahtumana oli heidän tärkein vaatimuksensa. Jälkimmäisiä taas kutsuttiin taboriteiksi, ja heillä oli enemmän sotilaallista voimaa käytössään. Ennen kaikkea ajan suurin sotapäällikkö **Jan Žižka z Trocnova** lukeutui taboriitteihin, vaikka olikin korkeaa aatelissukua.

Sigismund sai huomattavaa tukea Konstanzin kirkolliskokouksessa juuri valitulta ja skisman lopettaneelta paavilta Martinus V:ltä. Paavi Martinus V oli antanut bullan “Omnium plasmatoris Domini” (Kaikille Herran luoduille) jo 1.3.1420 Firenzessä, jolla hän määräsi aloitettavaksi valmistelut ristiretkä varten “kaikkia wycliffistejä ja hussilaisia vastaan”.

Huolimatta Žižkan taboriittien menestyksestä etelässä Sigismundin joukot etenivät koillisesta kohti Prahaa ja linnaa, Böömin kuninkaiden asuinpaikkaa. Ensimmäinen osa varsinaista ristiretkiarmeijaa Saksan (Rooman) ja Unkarin kuninkaan Sigismundin johdolla lähestyi Prahaa 30. kesäkuuta, mutta kesti vielä kymmenen päivää, ennenkuin koko sotaväki oli paikalla kokoontuneena. Vltava-joen vasemmalle rannalle, jossa mm. Malá Strana ja Hradčany sijaitsevat, levit-
 täytyi peräti kolme suurta leiriä. Ristiretkiarmeijan vahvuus oli karkeasti ottaen 80 000-100 000 miestä. Heitä riitti myös Prahan itäpuolelle, ja he kykenivät piirittämään lähes koko silloisen metro-

polin Vítkovin kukkulaa ja sen linnoituslaitteita lukuun ottamatta, ja heillä oli hallussaan Hradčany ja myös Vyšehradin linna.

Taistelu Vítkovin kukkulasta

Sekä Prahan hussilaiset eli utrakvistit että taboriitit päätyivät kuitenkin yhteisiin vaatimuksiin, kun Prahan metropolia oli puolustettava sitä piirittävää “paavillista” vihollista vastaan ja uhka oli todellinen. Nämä vaatimuksensa he lopullisesti kiteyttivät heinäkuun ensimmäisellä viikolla 1.-8.7.1420 Prahan neljään artiklaan, jotka julkaistiin nimellä “Kaikille Böömin kuningaskunnan uskoville” (“Všech věrných Království českého”):

- 1) Jumalan sanaa oli vapaasti saarnattava;**
- 2) Ehtoollista oli voitava nauttia kummallakin tavalla eli sekä leipää että viiniä, ja sitä oli voitava tarjota kaikille uskovaisille ikään ja säätyyn katsomatta, siis myös maallikoille;**
- 3) Kirkon omaisuus oli takavarikoitava, ja papistolta edellytettiin paluuta alkupe-
 räiseen apostoliseen köyhyYTEEN ja kiel-
 täymystä ylellisestä elämästä; samoin pa-
 piston maallinen valta ja vallankäyttö oli lopetettava;**
- 4) Kuolemansynneistä oli rangaistava, etenkin niistä halveksittavista ja arvottomista ilmiöistä, kuten epäoikeudenmukaisuus ja vääryys, jotka olivat Jumalan lain kannalta vastenmielisiä. Rankaisuoikeus kuului vallankumouksellisille elimille.**

Ensimmäiset kolme artiklaa ilmaisivat tšekien uskonnollisen uudistusliikkeen peruseriaat-
 teet. Neljäs artikla sen sijaan oli taboriittien siihen lisäämä. Näin täydennettynä kaikki neljä artiklaa säilyivät taboriittien toimintaohjeena myös tulevana vuosina. (Lähde: **František Čapka: “Dějiny země Koruny české v date-
 ch”, 1998, s. 175; František Šmahel teok-
 sessa “Dějiny Českých zemí”, toimittaneet
 Jaroslav Pánek ja Oldřich Tůma sekä kollek-
 tiivi, 2018, s. 155).**

Vítkovin mausoleumin koristetaottu etuovi.

Taboriitit menivät vaatimuksissaan vielä pidem-
 mälle. Heidän pappiensä oli luettava messu tšekin kielellä. He opettivat naiset ja lapset lukemaan Raamattua. He kielsivät alttarivaatteet ja messu-
 kasukat, kuvat ja maalaukset sekä musiikin. Hei-
 dän mielestään hienot vaatteet, tanssiminen ja ylellisyys olivat kuolemansyntejä.

Suuntausten välillä oli koko ajan syveneviä ris-
 tiriitoja. Onhan tavallista, että yhteinen vihollinen on yhdistävä tekijä. Varsinkaan tämä vihollinen ei
 tässä vaiheessa suostunut vähäisimpään kompro-
 missiin edes utrakvistilaisen suuntauksen kanssa.

Ilmeinen todennäköisyys puhui sen puolesta,
 ettei kuningas Sigismundin, jolla oli takanaan yli-
 voimaisen suuri armeija, olisi tarvinnutkaan suos-
 tua mihinkään myönnytyksiin. Niinpä Sigismund
 ei paavin lähettilään neuvosta tietenkään hyväk-
 synyt “Prahan neljää artiklaa” yksistään jo siksi,
 että ne eivät ainoastaan kyseenalaistaneet paavin
 arvovaltaa, vaan suorastaan vastustivat sitä. Paa-
 vi oli hänen ehkä tärkein liittolaisensa. Näiden

mahtimiesten valtopoliittiset tavoitteet osuivat yk-
 siin ja johtivat keskinäiseen symbioosiin. Paavi oli
 pyrkimyksissään palauttaa katolisen kirkon vaiku-
 tusvalta ja murskata kerettiläiset ainakin yhtä jaa-
 räpäinen kuin kuningas Sigismund havitellessaan
 itselleen vielä kolmatta kruunua Unkarin ja Sak-
 san lisäksi. Hänellä oli tähän perinnöllinen oikeus,
 vaikka hänellä ei ollut tähän kolmannen kruunun-
 sa alamaisten eli Böömin kuningaskunnan kansan
 enemmistön kannatusta.

Vítkovin taistelun aattona tilanne oli se, että
 katolisilla oli hallussaan Hradčany eli Prahan
 hallitsijan linnan alue Vltavan vasemmalta eli
 läntiseltä rannalta kohoavalla kukkulalla. Sen
 lisäksi Sigismundin joukot hallitsivat myös
 Vyšehradin linnaa Vltavan itäisellä rannalla,
 Vítkovin kukkulasta etelään. Katolisten armeija
 uhkasi siis saartaa Prahan puolustajat, joiden
 ainoa ulospääsy kulki Vítkovin kukkulan kaut-
 ta idässä. Siksi katolisille ristiretkeläisille oli
 ensiarvoisen tärkeää valloittaa Vítkovin kuk-

kula, jolloin saartorengas sulkeutuisi ja puolustajat voitaisiin nälkään ennen yleishyökkäystä hussilaisten linnoitteita vastaan. Lähes kroonisesta rahapulasta kärsivällä Sigismundilla oli kiire saada lopullinen ratkaisu aikaan, jotta sotureille voitaisiin maksaa palkkiot.

Puolustusta vahvistetaan

Hussilaisten puolustuksen lujittamiseksi Vltavan oikealla rannalla oli erittäin tärkeää ottaa haltuun Vítkovin kukkula ja varmistaa se, ainakin aluksi, rakentamalla sen laelle kaksi lujatekoista hirsilinnaketta. Aloitteen tekijänä tässä toimi, kukas muu, kuin hetmanni Jan Žižka z Trocnova, joka oivalsi, että Vítkovin kukkulan hallinnalla varmistettaisiin samalla myös huoltoreitit Vltavan oikeata rantaa puolustaville hussilaisjoukoille. Nerokkaana ja kokeneena sotapäällikkönä Jan Žižka oli oikein hyvin selvillä Vítkovin kukkulan strategisesta merkityksestä. Hän tiesi katolisten hyökkäyksen suuntautuvan sinne, ja että kaikki muut hyökkäysyritykset olisivat tässä vaiheessa vain ja ainoastaan valehyökkäyksiä Prahan puolustajien häiritsemiseksi ja pelottelemiseksi. Itse hirsirakenteiset majat tai linnotukset oli ympäröity matalilla vallihautoilla ja muureilla, jotka olivat savesta ja kivistä. Žižkan tilannearviot osoittautuivat erinomaisesti perustelluiksi, kun katolisten valmistelemat hyökkäykset ja niihin liittyvät alustavat yhteenotot käytiin ennen varsinaista taistelua. Varustukset osoittautuivat hyvin katolisen kestäviksi.

Kuningas Sigismund ja hänen maineikkain sotapäällikkönsä **Filippo Scollari**, kutsumanimeltään Pippo Spano, samoin kuin Meissenin maakreivi **Friedrich IV** kuulemma tiesivät oikein hyvin, että suora hyökkäys Prahaan Vltava-joen oikealle, itäiselle rannalle, päättyisi täyteen fiaskoon, vaikka heidän tiedusteluhyökkäjänsä olisivat osoittaneet, etteivät Prahan hussilaisten varustukset Nové Městossa ja Špitálské polen kentällä olleet kovinkaan kummoisia. Niinpä he päättivät puristaa kaupungin pihteihin. Jotta tämä taktiikka olisi tuottanut tulosta, katolisten oli välttämät-

Vítkovin kukkulan mausoleumi, kansallismuistomerkki. (1928 peruskiven muuraus, arkkitehti Jan Zázvorka). Pysyviä ja vaihtuvia näyttelyitä.

Kuva: Petteri Peuranen

”Kuningas oli kuulemma uhannut tuhota koko maan tuhkakksi ja asuttaa sen aivan uusilla kansoilla

tä saatava Vítkovin kukkula haltuunsa, sillä se, jonka hallussa kukkula olisi, hallitsisi itäistä reittiä Prahaan. Se taas, kuten jo äsken totesin, sulkisi saartorengaan lopullisesti. (cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_na_Vítkově).

Vahvistaakseen asemiaan Prahan hussilaiset toimittivat 10. heinäkuuta 1420 kirjelmän Venetsian tasavallalle saadakseen sen mukaisesti prahalaisten taisteluun ”yhteisiä vihollisia ku-

ningas Sigismundia ja **Albrecht Itävaltalaista** vastaan”. (dvojka.rozhlas.cz/212-schuzka-bitva-na-vitkove-hore-7939015). Venetsia kiisteli Unkarin kanssa, jonka kuningas Sigismund tuolloin oli, vaikutusvallasta Adrianmeren rannoilla ja Dalmatiassa. **Albrecht von Habsburg** puolestaan oli tuolloin Itävallan suurherttua.

Mentyään naimisiin Sigismundin tyttären kanssa ja palkkioksi tuestaan Sigismundille tämä nimitti hänet vuonna 1423 Määrin maakreiviksi. Albrechtista tuli aikanaan appensa seuraaja tämän kuoltua vuonna 1437 niin saksalais-roomalaisen valtakunnan eli Rooman kuninkaana – keisariksi häntä ei tiettävästi kuitenkaan koskaan kruunattu – kuin myös Unkarin kuninkaana. Hänet kruunattiin myös Böömin kuninkaaksi, mutta hän ei onnistunut vakiinnuttamaan valtaansa siellä appensa Sigismundin tavoin utrakvistien liittyttyä Sigismundin joukoihin ja jätettyä taboriitit yksin. (en.wikipedia.org/wiki/Albert_II_of_Germany).

Hussilaisarmeija jatkaa voittokulkuaan

Pian Prahan neljän artiklan, hussilaisten yhteisen ohjelman julkistamisen jälkeen 12.–14.7.1420 käydyn Vítkovin kukkulan taistelussa nykyisessä 500 vuotta myöhemmin uudelleen nimetyssä Žižkovin kaupunginosassa, tuonaikaisista Prahan kaupungin- ja linnoitusmuureista kaakkoon, Jan Žižka onnistui melko pienen hussilaisarmeijan kanssa nujertamaan Sigismundin armeijan täydellisesti. Hussilaisten varustus koostui kahdesta vahvennetusta hirsimajasta, joissa väitettiin alunperin olleen vain 26 miestä ja kolme naista. On myös sanottu, että hirsimajoja puolusti alunperinkin sentään 60 sotilasta. Sittenmin puolustajien avuksi tuli 50 ampujaa ja epälukuinen määrä ”nuijamiehiä” itse kaupungista Vltava-joen oikealta rannalta. Nuijamiehet käyttivät hussilaissotien aikaisia kansallisaseita, nuijiksi muutettuja varstoja. Kun he iskivät hyökkäävien ristiretkeläisten selustaan ja sivustaan, nämä joutuivat sekasortoon ajautuessaan heille epäedulliseen asemaan.

Kuitenkin tätä ennen Prahan hussilaiset puolustajat olivat siis yrittäneet turvautua diplomaattiaan. Olihan ristiretkeläisten piiritysarmeija lukumääräisesti murskaavan ylivoimainen, joten puolustajien oli otettava kaikki mahdolliset keinot käyttöön, hätätilanteessa myös diplomatia. Kirjelmä Venetsian tasavallalle oli tästä osoituksena. Niinpä väistämättä yltyvän myrskyn edellä oli tyyntä Venetsialle lähetetyn vetoomuksen aikoihin. Vltavan rantaniityllä, Špitálské polella Vítkovin kukkulan juurella oli toistaiseksi rauhallista. Se sijaitsi juuri Vítkovin kukkulasta itään Prahan metropoliin tuolloin kuuluneesta itsenäisestä kaupungista Nové Městosta, joka oli hussilaisten jyrkemman siiven hallinnassa. Nykyisin Špitálské polen paikalla on Karlínin kaupunginosa Praha 8:ssa.

Hussilaisten vetoomus

Hussilaiset vetosivat kirjelmässään 10.7.1420 kuningas Sigismundin jyrkkiin uhkauksiin ran-

gaista koko tšekkiläistä kansaa, kun kuninkaan kapinana pitämä kansannousu olisi rauhoitettu. Kuningas oli kuulemma uhanut tuhota koko maan tuhkakksi ja asuttaa sen aivan uusilla kansoilla. Kirjelmän mukaan kuningas oli pyytänyt paavilta apua saadakseen joukkoja kaikista maista piirittämään heidän (hussilaisten) kaupungit tarkoituksenaan tappaa kaikki todelliset uskovaiset vanhuksista rintalapsiin saakka. Mutta he eivät pelänneet ja olivat oppineet puolustautumaan vihollista vastaan. Jos nämä väitteet Sigismundin tarkoituksista pitivät paikkansa – ja miksi eivät olisi pitäneet ajan tavat huomioon ottaen – Sigismundin voitto olisi merkinnyt tavallisille tšekeille ja määriläisille samanlaista hävitystä kuin mitä mongolit olivat harrastaneet Unkarissa, Puolassa ja Kiovan ruhtinaskunnassa 200 vuotta aikaisemmin, ja mihin **Hitler** aikanaan pyrki runsaat 500 vuotta myöhemmin 1800-luvun suursaksalaisen historioitsijan **Theodor Mommsenin** kiukkuisia suosituksia slaavien kohtelusta seuraten. Lopuksi hussilaiset tarjosivat venetsialaisille osoittamassaan kirjelmässä muutamaa tuhatta haarniskoitua soturia heidän palvelukseensa, mikäli he olisivat suostuneet liittoutumaan sotilaallisesti Prahan puolustajien kanssa. Liitosta ei kuitenkaan tullut mitään. Ei olisi ehtinyt tullakaan, sillä kaksi päivää kirjelmän lähettämisestä alkoi tapahtua. (*dvojka.rozhlas.cz/212-schuzka-bitva-na-vitkove-hore-7939015*).

Perjantaina 12. heinäkuuta 1420 Sigismundin unkarilaiset joukot ajautuivat kahakoihin tšekkien kanssa kartusiaaniluostarin edessä nykyisen Smíchovin (Praha 5) kaupunginosan alueella. Kahakat käytiin joka tapauksessa kartasta katsoen Vltava-joen vasemmalla, läntisellä rannalla etelään Sigismundin joukkojen keväästä asti hallitsemalta Hradčanyin linnan alueelta.

Seuraavana päivänä, lauantaina 13. heinäkuuta, suurehko joukko katolisten ratsuväkeä kahlasivat joen yli sillä kertaa pohjoisesta kohti Špitálské polea. Vltava-joki tekee jyrkän mutkan suorassa kulmassa etelästä itään Nové Měston ja Špitálské polen pohjoispuolella. Katolinen ratsuväki saattoi siirtyä maitse joen mutkan kiertämällä vastapäätä prahalaisten linnoituksia, jotka sijaitsivat joen etelärannalla.

” Puolustajien oli otettava kaikki mahdolliset keinot käyttöön, hätätilanteessa myös diplomatia

Tällä kertaa kyseessä oli tiedusteluhyökkäys. Sigismundin ratsuväen osastot halusivat ottaa selvää, miten vahva hussilaisten puolustus tällä lohkolla olisi. Mukana oli myös joukkoja, jotka oli määrätty valtaamaan Vítkovin kukkula.

Jälleen taistellaan

Prahalaiset toimittivat hälytyksen ja ryntäsivät päin vihollisia. Sigismundin ristiritareiden ensimmäinen ryhmittymä alkoi hevosineen vetäytyä, jolloin prahalaisten eli hussilaisten päälliköt, hetmannit saivat vahvistettua puolustusta. Taistelussa kaatui molemmiin puolin sotilaita, mutta voimasuhteita tämä yhteenotto ei millään lailla muuttanut. Sen sijaan ristiritarit kykenivät saavuttamaan hyökkäyksellään alkuperäisen tavoitteensa kokonaan. He saivat kuin saivatkin selville, miten hyvin hussilaiset olivat linnoitteittensa takana varustautuneet, ja että ristiretkiarmeijan varsinainen päähyökkäys heidän varustuksiaan vastaan varmaan onnistuisi. Silti kuningas Sigismund, Filippo Scollari eli Pippo Spano ja Meissenin maakreivi Friedrich IV päättivät pelata varman päälle: lykätä

Suihkulähde Vítkovin kukkulan puistossa, mausoleumin edessä Pražacka-kadun päässä.

päähyökkäystä siksi, kunnes Vítkovin kukkula olisi vallattu.

Vítkovin kukkulan olisi kaiken järjen mukaan pitänyt olla lukumääräisesti ylivoimaisille ristiretkeläisille helppo valtauskohde, vaikka sinne sinänsä olisikin ollut hankala kivuta taistelemaan asialleen vihkiytyneitä, mutta harvalukuisia puolustajia vastaan. Kaiken lisäksi kukkulan valtauksella Prahan puolustajat olisi puristettu pihteihin. Saarto olisi estänyt kaikkien hussilaisten huollon, elin- ja ampumatarvikkeiden saannin idästä. Näin pienen, joskin strategisesti tärkeän kohteen valtaamiseen ei arveltu tarvittavan ristiretkeläisarmeijan kaikkia voimia, vaan enintään 10.000 ristiretkeläisen laskettiin muodostavan tarpeeksi suuren voiman. Lopuilla joukoilla voitaisiin häiritä puolustajia ja tehdä valehyökkäyksiä näiden hämäämiseksi, en-

nen kuin nämä pakotettaisiin antautumaan varsinaisella koko armeijan hyökkäyksellä.

Vítkovin, nykyisen Žižkovin kukkulan läntinen rinne ei ole kovinkaan pitkän kävelymatkan päässä Nové Městosta, jota vastaan sen kartionmuotoinen reunusrinne ulottuu. Vítkovin eteläisellä rinteellä oli vartiotorni, mutta pohjoinen rinne oli jyrkkää kalliota. Sieltä johti silloiseen Prahaan kaksi maantietä, yksi Špitálské polen läpi Poříčín portille, toinen etelään Vuoriportille eli Horská bránalle. Maasto toimi siis puolustajien hyväksi, kun Vítkovin rinteet olivat hankalia kavuta ja pohjoisrinne jyrkkyydessään mahdoton saavuttaa.

(jatkuu seuraavassa numerossa)

Jiří Suchý

- hellä koomikko olkihatun ja kepin kera

Jiří Suchý on tšekkiläinen säveltäjä, muusikko, sanoittaja, kirjailija, runoilija, kuvataiteilija, graafikko ja näyttelijä. Hän on syntynyt Plzeňissä 1.10.1931. Ensimmäiset elinvuotensa hän vietti Klatovysssä ja vuonna 1936 muutti vanhempiensa kanssa Prahaan. Jo peruskouluvuosinaan hän kuvitti koululehteä *Veška* ja lauloi kirkkokuorossa.

Sodan jälkeen Suchý vaikutti teatterissa näkemästään **George Voskovecin** ja **Jan Werichin** näytelmästä *Pěst na oko* (Nyrkki silmään), ja myöhemmin vielä Werichin näytelmästä *Divotvorný hrnec* (Ihmeitätekevä kattila). Häneen vaikuttivat myös runoilijat, jotka toimivat sotien välisenä aikana. Suchý alkoi luoda ensimmäisiä runojaan ja tekstejään.

Ensimmäinen yhtye, jossa Suchý soitti ja lauloi, oli hänen kaverinsa **Viktor Sodomán** perustama bändi *Akord Club* (Jiří keksi nimen). He esiintyivät usein Reduta-teatterissa (vuodesta 1957 lähtien), ja pian heistä tuli Redutan tähtiä. Siellä Jiří tutustui **Miroslav Horníčekiin**, joka oli niin innoissaan Jiřin teksteistä, että he tekivät yhdessä ohjelman *Pondělky s tetou* (Maanantait tädin kanssa). Eräänä päivänä Horníček toi teatteriin kaverinsa **Jiří Šlitrin**, joka

teki Jiřille tarjouksen. Hän voisi säveltää musiikkia Jiřin runoihin. Ensimmäinen syntyneistä lauluista oli *Píseň o Hamletovi* (Laulu Hamletista).

Redutassa vieraili myös **Karel Vlach**, joka tarjosi Jiřille mahdollisuutta tehdä kanssaan musiikkia. *Blues pro tebe* (Bluesia sinulle) äänitettiin studiossa. Tästä levystä tuli heti suosittu hitti, ja sitä myytiin n. 160 000 kappaletta.

Suchý perusti kavereiden kanssa *Divadlo Na zábradlí* (Kaide) -teatterin. Heti ensimmäisen näytelmän *Kdyby tisíc klarinetů* (Jos tuhat klarinettia) jälkeen hänelle sanottiin, ettei menisi enää lavalle, koska ei osannut ollenkaan näyttellä. Vuonna 1959 Suchý perusti Jiří Šlitrin ja **Ferdinand Havlíkin** kanssa *Semafor*-teatterin.

Semaforissa esitettiin mm. heidän oman näytelmänsä *Člověk z pudy* (Ihminen ullakolta), **Ludvík Aškenazyn** *Ukradený měsíc* (Varastettu kuu), lauluohjelma *Zuzana je zase sama doma* (Zuzana on taas yksin kotona) ja komedia *Taková ztráta krve* (Sellaista verenhukkaa). Vuonna 1961 lähetettiin ohjelma, johon Jiří käytti **Christian Morgensternin** runoja ja omia tarinoita *Papírové blues* (Paperiblues)

ja edellä mainittua lauluohjelmaa *Zuzana je zase sama doma*.

Näihin aikoihin alkoi tulla palautetta myös silloiselta hallitukselta. Heidän ohjelmansa ei olisi soveliaista työväelle, ja kesällä alkoikin pitkäaikainen remontti rajattomaksi ajaksi. Näin Semafor teatteri menetti toimitilansa.

Myöhemmin he saivat paikan *Alfa*-kulkukäytävältä Václavinaukiolta. 60-luvun alussa Jiří meni naimisiin ystävättärensä ja kollegansa **Běla Novotnán** kanssa. He saivat kaksi lasta. Toinen heistä menehtyi syntymänsä jälkeen, toinen, **Jakub**, on nykyään menestynyt valokuvaaja.

Jiří ei ollut vain sanoittaja, vaan hänestä tuli myös runoilija. Tyypillistä hänen runoilleen ovat sanaleikit ja uudenlainen riittäminen, irvokas ja kuivankevyt brittihuumori.

60-luvun puolessavälissä alkoi Jiřin Suchýn ja Jiřin Šlitrin välillä ilmetä riitoja, mutta he tekivät kuitenkin yhä yhteistyötä ja selvittivät välinsä vuonna 1968 Saksan-matkan aikana. Suchýn mukaan heidän suhteensa oli ollut siihen asti enemmän ammattimainen, mutta tämän jälkeen heistä tuli hyvät ystävät.

Sitten tuli kohtalokas 21.8.1968 (Tšekkoslovakian miehitys). Jiří oli juuri silloin ulkomailla, mistä kuitenkin palasi kotiin, vaikka harkitsikin poliittisen tilanteen takia maastamuuttoa. Semaforista tuli poliittinen näyttämö, minkä takia teatteri myöhemmin koki paljon ongelmia ja sensuuria kommunistisen hallituksen taholta. Jouluna 1969 Jiří Šlitr menehtyi yllättäen.

Jiří Suchý ei suostunut luopumaan omista mielipiteistään ja kieltäytyi allekirjoittamasta *Charta*-peruskirjan vastaista lausuntoa. Sen seurauksena ovet televisioon ja radioon sulkeutuivat, eikä levyjä tai kirjojakaan enää julkaistu. Jiří harkitsi Semaforin sulkemista, mutta samalla hän tiedosti, kuinka moni poliitikko olisi ilahtunut moisesta. Sen takia hän päätti jatkaa. Tärkeä hetki teatterille oli se, kun **Jitka Molavcová** liittyi siihen. Heistä tuli erittäin hyvä työpari.

Vuonna 1989 Semafor liittyi näyttämötyöntekijöiden lakkoon ja järjesti siellä keskusteluja ihmisten kanssa. Semaforissa vieraili ihmisiä, joiden esiintyminen oli ennen vuotta 1989 ollut pannassa.

Vuonna 2018 tuli kauppoihin Suchýn kirja *Klaun si povídá s Bohem* (Klovni juttelee Jumalan kanssa), jossa Jiří miettii uskontoa. Vuonna 2019 tuli ensi-iltaan **Olga Somerován** ohjaama dokumentti Jiří Suchýsta.

Nykyään Jiří Suchý asuu Ořehovkassa Semaforin lähellä, kirjoittaa näytelmiä, säveltää musiikkia ja toimii näyttelijänä ja laulajana. Hänellä on kaksi lastenlasta, **Vítek** ja **Adam**.

Lähde: <https://www.jiri-suchy.eu/zivotopis/>

Nina Faconová

Jiří Suchýn töitä ja tuotantoja:

- Musiikkirevy *Šest žen* (Kuusi naista)
- Kabaree *Jonáš a tingl-tangl* (Joonas ja tingeltangeli)
- Rooli **Miloš Formanin** elokuvassa *Konkurs* (Kilpailu)
- Musikaali *Kdyby tisíc klarinetů* (Jos tuhat klarinettia)
- Käsikirjoitus elokuvamusikaaliin *Zločin v šantámu* (Rikos musiikkisalissa) (elokuva)
- Lauluohjelma *Zuzana není pro nikoho doma* (Zuzana ei ole kenellekään kotona) ja *Recital 64* (Resitaali 64)
- Kirja *Klokočí* (Kotapähkinäpensainko)
- Jazz-ooppera *Dobře placená procházka* (Hyvin maksettu kävely)
- Kirja *Med ve vlasech* (Hunajaa hiuksissa) ja *Růže růžová* (Pinkki ruusu)
- Elokuvaohjaus *Jonáš a Melicharová* (Joonas ja Melicharová)
- Musikaali *Mé srdce je Zimmer-frei* (Syömmessäni on huone vapaana)
- Näytelmä *Pokoušení svatého Antonína* (Pyhän Antoniuksen kiusaus)
- Runokirja *Černá vzducholoď* (Musta ilmalaiva)

ynnä muuta...

Jan Žižka

- hussilaisten voittamaton sotapäällikkö

Teksti: VTT Heikki Larmola

Jan Žižka z Trocnova a Kalicha (1360–1424) oli aikansa etevin eurooppalainen sotapäällikkö. Monet historioitsijat pitävät Žižkaa yhtenä kaikkien aikojen kyvykkäimmistä sotapäälliköistä. Ainakin häntä pidetään, ja pidettiin myös kommunistiaikana, tšekkien kiistattomana kansallissankarina, toisin kuin Suomessa Mannerheimia, joka ehkä vieläkin jakaa mielipiteitä varauksettomasta palvonnasta ja ihailusta kaunaiseen vihaan.

Jan Žižka z Trocnova a Kalicha oli siis ennen kaikkea tšekkiläinen sotapäällikkö, **Jan Husin** aikalainen ja tämän vakaa kannattaja. Hänen onnistui kuitenkin pysytellä hengissä kaimaansa ja hengellistä opastajaansa Jan Husia kauemmin huolimatta sotilaallisesta ammatistaan, vaikka joutuikin viettämään viimeiset vuotensa täyssokeana.

Jan Žižka oli hussilaisen liikkeen sotilaallinen johtaja ja myöhemmin sen radikaalin siiven taboriittien johtaja. Hän syntyi noin vuonna 1360 keisari **Kaarle IV:n**, tšekkien Isänmaan isän hallituskauden ollessa ehkä kukoistavimmillaan. Žižka syntyi tšekkiläiseen aristokraattiperheeseen pienessä Trocnovin kaupungissa. Hän ehti palvella myös Böömin hovivirassa kuningas **Václav IV:n** järjestyksessä toisen puolison, kuningatar **Sofia Baijerilaisen** kamariherrana ennen varsinaista sotilasuraansa. Hänen toinen silmänsä oli vaurioitunut, joten häntä kutsuttiin lempinimellä “jednooký-Žižka” eli “yksisilmä-Žižka”. Vähän ennen kuolemaansa hän sokeutui kokonaan, kun sai nuolen terveeseen silmäänsä. Mutta se ei estänyt häntä sokeanakin johdattamassa joukkojaan voittoihin.

Jan Žižka ehti mukaan kunnostautumaan puolalais-liettualaisessa armeijassa jälkeen päin niin kutsutussa ensimmäisessä Tannenbergin tai Grünwaldin

Kuva: František Tegazzo/Public domain

taistelussa, jossa puolalais-liettualainen armeija löi saksalaisen ritarikunnan armeijan 15.7.1410. Žižkan osaksi jäi lähinnä nykyisen pohjoispuolalaisen Radzyń Chełmińskin kaupungin puolustaminen. Mukana puolalaisten ja liettualaisten tukena oli mm. kaksi lipukuntaa pestattuja böömiläisiä ja määriläisiä palkkasotureita, mm. Jan Žižka. Heidän päällikkönään ei kuitenkaan ollut Žižka, vaan **Jan Sokol z Lamberka**. Puola-Liettuan armeijassa oli noin 20000–30000 miestä. Sitä johtivat Puolan kuningas **Władysław II Jagiełło** (alunperin liettualainen Jogaila) ja Liettuan suuriruhtinas **Vytautas**, joka sai kunnianimen Suuri. Saksalaisen (teutonisen) ritarikunnan joukkoja oli 15000–20000 miestä ja heitä johditi ritareiden suurmestari **Ulrich von Jungingen**. Suuriruhtinas Vytautasilla oli ratkaiseva osuus puolalais-liettualaisen armeijan perusteellisessa voitossa. Taistelu lähensi puolalaisia ja liettualaisia edelleen toisiinsa. Sittemmin heitä yhdistänyt personaaliunioni vahvistui Puola-Liettuan suurvallaksi.

Žižkalle kokemukset taistelusta olivat hyödyllisiä, kun hän oppi tulevien vihollistensa taistelutaktiikkaa. Grünwaldin taistelu horjutti itäisen Keski-Euroopan valtapoliittista tasapainoa pysyvästi puolalaisten ja liettualaisten hyväksi, koska Saksalainen

ritarikunta ei sen jälkeen enää täysin toipunut ennalleen huolimatta satunnaisista menestyksistä.

Jan Žižka oli sotilaallinen uudistaja. Hän käytti hyväkseen ensisijaisesti tšekkiläisistä ja määriläisistä tilallisista, pientalonpoikaisista maatyöläisistä kootun armeijansa saamia taitoja. Hän oli ensimmäinen eurooppalainen sotapäällikkö, joka osasi käyttää hyödykseen pistooleja, kanuunoita ja kevyttä kenttätykistöä, kun tykistö ampui linnakkeesta vaunujen välistä. Žižka aseisti tavalliset kuormavaunut tai -ratat kevyellä kenttätykistöllä, haupitseilla, jotka saattoivat ampua vaunujen suojasta. Luultavasti aseiden nimitys levisi tšekistä muihin kieliin. Saksalaiset olivat keksineet jauhaa aseruudin pienemmäksi niin, että se sopi pienempiinkin tuliaseisiin. Vaunuista ja niiden yhdistelmistä tuli yhdenlaisia liikkuvia vaunulinnoituksia. Näin Žižka tuli ennakoineeksi 500 vuotta myöhemmin taistelukentille ilmaantuneita maavoimien panssarivaunuja. Kohdatessaan lukumääräisesti suuremman armeijan ratat asetettiin joko neliöiksi tai ympyrän muotoon. Vaunuratat oli liitetty vinottain toisiinsa pyörästä pyörään sidotuilla ketjuilla. Vaunurattaiden kulmat olivat kiinni toisissaan kulmittain siten, että hevoset voitiin tarpeen vaatiessa valjastaa niiden eteen nopeasti.

Armeijaa avustavat siviilit kaivoivat ojia tämän vaunumuurin eteen. Kunkin vaunuryhmittymän miehistönä oli 16–22 sotilasta: 4–8 varsijousimiestä, kaksi käsiasein, lähinnä pistoolein varustautunutta soturia, ja 6–8 sotilasta, joilla oli keihäät tai varstanomaiset piikkiniujat. Jyvien erotteluun riihenpuinnissa alunperin tarkoitettu varsta muutettiin maataloustyökalusta sota-aseeksi. Se oli hussilaisen talonpoikaisarmeijan käsissä mitä tehokkain lähitaisteluase. Tästä varstasta tulikin yhdenlainen tšekkiläinen kansallisasiase. Myös pistooli saattoi uudenlaisena käsiaseena olla böömiläistä perua. Lopuksi yhteen vaunumiehistöön kuului vielä kaksi kilvenkantajaa ja kaksi ajuria. Kaiken kaikkiaan Žižka oli mestari käyttämään myös maastoa ja luonnonolosuhteita hyväkseen, ja hänen onnistui myös säilyttää joukoissaan kuri.

Žižkan armeijan taistelutaktikkaan kuului kaksi vaihtetta: ensin puolustus ja sitten hyökkäys. Vaunut asetettiin sopivan matkan päähän vihollisesta, kuitenkin riittävän lähelle. Hänen kevyet kenttätykkinsä ja muskettimiehensä provosoivat vihollisen hyökkäämään, koska jo ne aiheuttivat sen joukoissa tuntevia

tappioita. Sitten vihollisen ratsuväki hyökkäsi päin, mutta sai vastaansa armotonta tulta. Žižkan hussilaiset ampuivat ensin hyökkäävien ritarien alta hevoset, jolloin he menettivät merkittävän edun. Ilman hevosia ratsumiehet oli helppo nujertaa.

Kun vihollisen taistelumoraali alkoi horjua, alkoi hussilaisarmeijan vastahyökkäys vihollisen sivustaan sen pysähtyessä avuttomana vaunumuurin eteen kykenemättä tekemään sanottavaa vastarintaa. Vihollisjoukkojen oli nyt pakko alkaa vetäytyä. Vetäytyvät joukot jättivät jälkeensä ratsunsa menettäneet raskasaseiset ritarit, jotka olivat liian kömpelöitä kaikkine varustuksineen voidakseen välttää suoranaista teurastukselta. Hussilaisjoukot tulivat nimittäin kuuluisiksi siitä, etteivät ne ottaneet vankeja, vaan tappoivat kaikki kiinni saadut vastustajat.

Kalich-nimen Žižka otti vuonna 1421 perustamansa ja nimeämänsä linnan mukaan. Linnan tarkoituksena oli suojella Litoměřicen taborilaisia piirittäjiä. Žižka oli tietenkin hussilaisen ehtoolliskäsityksen innokas kannattaja. Tästä syystä linnakin sai nimen Kalich (ehtoollismalja). Moraaliltaan tiukkana hän ei itselleen muuta omaisuutta hankkinut edes ryöstösaaliista.

Maineensa Žižka saavutti kesällä 1420 kukistamalla Vitkovin kukkulan taistelussa eri kansallisuuksista koostuneen katolisten ristiretkijoukkojen hyökkäyksen siitä huolimatta, että niillä oli ainakin 80-kertainen ylivoima. Yhtä suuri saavutus oli kuitenkin vetäytyminen v. 1424 Unkarista, jonka kuninkaana hänen verivihollisensa, saksalais-roomalaisen valtakunnan hallitsija **Sigismund Luxemburgilainen**, keisari Kaarle IV:n nuorempi poika myös oli.

Näin Žižkan johtamat hussilaisarmeijat kykenivät lyömään katolilaisista saksalaisista, tšekkiläisestä ylimystöstä ja maiden innokkaista paavillisista koostuneet ristiretkiarmeijat, jotka toimivat kuningas, sittemmin keisari Sigismundin laskuun. Vaikka nämä olisivat kuinka olleet moninkertaisesti hussilaisia joukkoja suuremmat, paremmin varustetut ja taisteluihin harjaantuneet, he eivät onnistuneet nujertamaan hussilaisten talonpoikaisjoukkoja niin kauan kuin Žižka eli. Žižka oli ehdottomasti aikansa etevin eurooppalainen sotapäällikkö, jota kukaan ei onnistunut voittamaan. Maailman historiakaan ei kovinkaan monta voittamatonta sotapäällikköä tunne.

Dana Zátopková (1922 - 2020)

Teksti: Petteri Peuranen

Helsingin olympialaisten naisten keihäänheiton voittaja, yksi tšekkiläisen urheilun esikuvista ja persoonista, **Dana Zátopková** kuoli 97-vuotiaana perjantaina 13. maaliskuuta Prahan keskusotilassairaalassa. Dana ja **Emil Zátopek** olivat varmasti historian menestyksekkäin ja ainutlaatuisin urheilijapariskunta. Heidän rakkautensa Suomeen, jonka tunsivat suorastaan toiseksi kotimaakseen, alkoi jo 1952 Helsingin kisoissa kestäen elämän loppuun asti. Ainutkertaisia sattumia heidän tarinassaan ovat mm. täsmälleen sama syntymäpäivä ja olympiavoitot (naisten keihäs ja miesten 5000 m) pienen hetken välein.

Dana Ingrová syntyi 19. syyskuuta 1922 Fryštátissa (nyk. Karviná). Dana vietti siellä varhaislapsuutensa. Danan ollessa 6-vuotias perhe muutti Vacenovice u Hodonínaan (Määrissä, lähellä nyk. Slovakian rajaa). Yleisurheiluun Dana tutustui opiskellessaan lukiossa Uherské Hradištěssä. Toisen maailmansodan aikana ja 1940-luvun lopulla hänen pääalajinsa oli käsipallo, jota hän pelasi aktiivisesti Slovácká Slavia (Uherské Hradiště) -seurassa. Se voitti Tšekkoslovakian naisten mestaruuden 1949. Monilahjakas urheilija aloitti keihäänheiton käsipallon rinnalla, ja kehitys olikin varsin nopeaa. Ensimmäinen Tšekkoslovakian mestaruus toi paikan Lontoon olympialaisiin 1948, jossa Dana Ingrová sijoittui seitsemänneksi. Pian kisojen jälkeen (24.10.1948) hän meni naimisiin kestävyysjuok-

sija Emil Zátopekin kanssa. Avioliitto kesti 52 vuotta Emilin kuolemaan saakka (22.11.2000).

Daná Zátopkován urheilu-uran arvokkain voitto on olympiakulta Helsingistä 1952 tuloksella 50,47 metriä. Toinen olympiamitali, hopea, tuli Roomasta 1960. Lisäksi hän voitti kaksi Euroopan mestaruutta, 1954 Bernissä ja 1958 Tukholmassa (silloisella maailmanennätyksellä 55,73 m). Lisäksi palkintokaapista löytyy 13 Tšekkoslovakian mestaruutta keihäänheitossa vuosina 1946-60 sekä kiekonheiton pronssia (1946) ja 4x100 metrin viestijuoksun hopeamitali (1954). Aktiivinen urheilu-ura päättyi 1962, minkä jälkeen Zátopková keskittyi valmennustyöhön. Vuosina 1960-72 hän toimi Kansainvälisen yleisurheiluliiton (IAAF) naiskomitean jäsenenä. Muita kunnianosoituksia Zátopková on myös saanut, mm. 1992 sekä Kopřivnicen että Uherské Hradištěn ja vuonna 2017 pääkaupunki Prahan kunniakansalaisen arvonimen.

Monet suomalaiset, varsinkin urheilua seuraavat, muistavat Danan ja Emilin suudelman Helsingin Olympiastadionin katsomon reunan yli. Jotkut vanhemmat ihmiset ovat saattaneet olla jopa paikalla stadionilla silloin 24.7.1952. Muistelkaamme tässä yhteydessä hieman myös Emiliä, "Satupekkaa" tai "tšekkiläistä ihmisveturia", ja pariskunnan läheistä suhdetta Suomeen.

Emil Zátopek syntyi 19.9.1922 Kopřivnicessä (Määrin-Sleesian lääni). Zátopekin merkittävim-

mät urheilusaavutukset ovat nelinkertainen olympiavoitto 10 000 m:llä (Lontoo 1948) sekä 10 000 m:llä, 5 000 m:llä ja maratonissa (Helsinki 1952) ynnä hopeamitali 5 000 m:llä (Lontoo). Hänellä on myös kolme EM-kultaa (10 000 m Brysselistä 1950 ja Bernistä 1954 sekä 5 000 m Brysselistä ja pronssi 5 000 m Bernistä).

Urheilu-uransa jälkeen Zátopek joutui Tšekkoslovakian kommunistipuoleen epäsuosioon vastustettuaan julkisesti Prahan miehitystä 1968. Miltei epähenkilönä hänet tuomittiin pakkotyöhön uraankaivokselle. Uppiniskaisuuden julkinen katuminen 1970-luvulla johti lopulta rehabilitointiin puolueen taholta. Zátopekin pariskuntaa ei päästetty kymmeneen vuoteen ns. Prahan kevään jälkeen yhdessä ulkomaamatkoille, koska loikkausriskiä pidettiin tällöin liian suurena. Vasta 1978 he pääsivät yhdessä Suomeen muistelemaan menestysvuosiaan ja tapaamaan suomalaisia ystäviään. Isäntänä oli mm. keihään olympiavoittaja v:ltä 1948 **Tapio Rautavaara**. Dana muisteleeikin matkaa yhteinä parhaista vierailuista "pohjoisessa kylmässä maassa", jossa vastaanotto oli aina lämmin. Emil Zátopek kuoli Prahassa pitkään sairastettuaan 22.11.2000.

Suuren Suomen ystävän hautajaiset pidettiin Prahan Kansallisteatterissa, jotenkin koh-

talonomaisten asiaankuuluvasti itsenäisyyspäivänämme 6. joulukuuta. Kutsuvieraana tilaisuuteen osallistui mm. moninkertainen olympiavoittaja **Lasse Virén**, samoin silloinen Kansainvälisen olympiakomitean puheenjohtaja **Juan Antonio Samaranch**, joka piti muistopuheen Zátopekilta. Hautaan laskeminen tapahtui Rožnov pod Radohoštěmmissä. Sinne myös Dana Zátopková haudattiin Emilin viereen. Viimeksi, ja ensimmäistä kertaa Emilin kuoleman jälkeen Dana kävi Suomessa vuonna 2004 Tšekin matkailutoimiston kutsumana Matka-messuilla.

Lähteet:

Wikipedia: Emil & Dana Zátopková

YLE uutiset 13.3.2020

HS 17.1.2004 / Siri Markula, toim.

HS 7.2.2019 / Heikki Aittokoski, toim.

Ladislav Hejdánek (1927–2020)

Teksti: Eero Kettunen

Tšekkiläinen filosofi ja kansalaisaktivisti Ladislav Hejdánek kuoli 22. huhtikuuta 2020 kunnioitettavassa 92 vuoden iässä. Hejdánek piti esikuvanaan **Sokratesta**, ja hän julisti: ”Seuraan Sokrateen perintöä, sillä olen vakuuttunut siitä, että filosofia kuuluu kaduille ihmisten arkielämän keskelle, ei suljettuihin laboratorioihin, joissa suoritetaan pienen piirin ajatuskokeita.” Tutkimuksessaan Hejdánekia kiinnosti erityisesti filosofian ja teologian suhde. Prahan Sokrates tiivistä filosofiakäsityksensä kirjassa *Johdanto filosofointiin* (Úvod do filosofování).

Prahan kevään 1968 vaihtuessa normalisoinnin syksyyn Hejdánek puhdistettiin Tšekkoslovakian tiedeakatemian filosofian laitokselta. Akateemisen aseman menetyksen lisäksi häntä rangaistiin yhdeksän kuukauden vankeustuomiolla, jonka perusteena oli poliittinen toiminta. Vapautumisensa jälkeen Hejdánek saattoi toteuttaa oppi-isänsä ideaaleja toimiessaan työläisammateissa, sillä ovet akateemiseen maailmaan pysyivät hänelle suljettuina aina 1990-luvun alkuun saakka. Työläisfilosofista tuli melko pian Peruskirja 77 -kan-

sanliikkeen syntymisen jälkeen sen tiedottaja. Hän otti tämän tehtävän vastuulleen toisen kerran **Václav Bendarin** ja **Jiří Dienstbierin** vangitsemisten jälkeen. Vuonna 1987 Hejdánek oli mukana perustamassa uudelleen *Lidové Noviny* -sanomalehteä, joka levisi 1980-luvun lopulla epävirallisia kanavia pitkin.

Dosentuurin Kaarlen yliopistosta Prahan katu-
jen filosofi sai vasta vuonna 1990. Kaksi vuotta myöhemmin hänet nimettiin professoriksi samaiseen opinahoon. Epävirallista yliopistoa Hejdánek oli kuitenkin pitänyt asunnossaan, jossa hän oli järjestänyt seminaareja jo ennen samettivallankumousta. Niihin osallistui myös ulkomaalaisia filosofoja. Vuodesta 1985 hän julkaisi maanalaista *Reflexe*-aikakauslehteä ja *Ekumenia*-aikakauskirjaa, joka muuttui vuoden 1989 jälkeen Filosofisen kirjallisuuden kustantamoksi. Vuosina 1990–2005 Hejdánek johti filosofian laitosta Kaarlen yliopiston protestanttisen teologian tiedekunnassa. Prahan Sokrates sai **Jan Palachin** palkinnon vuonna 1984. Hänet palkittiin elämäntyöstään myös huomattavalla Ranskan valtion kunniamerkillä.

Kuva: David Sedlecký / CC BY-SA

Prahan kahviloissa 1985-

Cafe Evropa sisäpuolelta.

Kuva: DIMSIFIKAS/CC-BY-SA

Illansuussa otimme junan takaisin Itävaltaan. Vaunuosastossamme matkusti myös veikeä prahalainen pikkutyttö mummonsa kanssa. Wieniin palasi myös kaksi amerikkalaista nuorta naista, jotka käyttäytyivät meitä kohtaan todella törkeästi, mutta joille teimme kostoksi käytännön pilan.

Teksti: Eero Kettunen

Olin Pariisin-keväänäni käynyt Taizé-yhteisössä, joka järjesti vuodenvaihteessa 1990–91 nuorten tapaamisen Prahassa. Minulla oli taas syy lähteä Vltavan rannoille. Osallistuin tapaamiseen suomalaisruotsalaisessa ryhmässä, joka matkasi Tšekkoslovakiaan bussilla. Menomatkalla tutustuin muihin suomalaisiin opiskelijoihin, joiden Prahan-oppaaksi sitten ryhdyin. Paikan päällä meidät majoitettiin paikallisten koteihin. Minä sain petipaikan Holešovicesta. Jaoin prahalaisen nuorenparin olohuoneen lattian brittimiehen ja puolalaisen nuorukaisen kanssa. Isäntäväkemme oli keskiluokkaa, jolla rahat olivat tiukalla muuttuneen yhteiskunnallisen tilanteen takia.

En muista käyneeni tällä matkalla *Slaviassa*. Kahvilan oli ostanut vuonna 1989 amerikkalainen investointirahasto, joka oli luvannut avata sulke-
mansa kahvilan. *Slavia* pysyi kuitenkin kiinni aina vuoteen 1997 asti, vaikka prahalaiset vaativat sen avaamista. Kaupungilla liikkui jopa huhuja siitä, että tästä Tšekinmaan henkisestä keskuksesta ol-
taisiin tekemässä *McDonald'*sia.

Onneksi kultaista kaupungista eivät kahvilat lopu. Kaupungin kaduilla vaelsi ennennäkemätön määrä turisteja, joten suosituimpiin kahviloihin piti jonottaa. Tiesin, että Václavinaukiolla sijaitsee kahvila *Evropa*, jonka edessä olevaan jonoon ohjasin retkueemme.

Saimme nauttia kahvilatunnelmasta, joka ei tietenkään enää ollut sama kuin ennen samettivallankumousta.

Tunsin Turun yliopiston ranskan kielen lehtorin, jolla oli yhteyksiä Prahaan. Kuullessaan matkakohteestani ystäväni halusi, että kävisin tervehtimässä hänen tuttaviaan. Niinpä vein tällä matkalla pienen paketin prhalaiseen perheeseen. Kyseessä oli ranskalainen tilanteen kehittäjä, joten kaikki osapuolet olivat varmaan yhtä hämillään vierailustani.

Sitten kului monta vuotta, ennen kuin menin taas Prahaan. Suomea runteli lama. Sen ohella henkilökohtaista taloustilannettani vaikeuttivat ensin asunot säästäminen ja sitten asuntolainan lyhennykset, joten minulla ei ollut enää varaa pitkiin oleskeluihin ulkomailla. Kesällä 1995 ystäväni oli kuitenkin lähdössä kultaiseen kaupunkiin prahalaistuneen ystävänsä luo. Hän kysyi, haluaisinko lähteä mukaan. Laskin rahani ja totesin, että pennoseni riittävät viikkoon Vltavan rannoilla.

Kun saavuimme Prahaan, meitä oli vastassa paikallisia elokuvaihmissä. He veivät meidät tietenkin kapakkaan. Minä olisin mennyt mieluummin keskustaan kahvilaan, mutta toiveeni jäi toteutumatta. *Slavia* oli tuolloin edelleen suljettuna ja kaupungintalon *art nouveau* -kahvila remontissa, joten keskustassa ei olisi ollut suurta avointa kaupunkikahvilaa. Koston kapakkaillan jälkeen majoituimme prahalaistuneen suomalaisen asuntoon. Seuraavana aamuna nautimme aamiaista parvekkeella, jolta oli näkymät Linnavuorelle; meillä oli varsin mukava ”kahvila” käytössämme. Tältä matkalta muistan prahalaisten tavattoman yritteliäisyyden. Ihmiset kävivät töissä, ja työn ohella heillä oli omia virityksiään lisäansioden hankkimiseksi. Prahassa oli 1990-luvun puolivälissä nousukausi, joten raha liikkui.

Koska keskustan perinteiset kahvilat olivat suurimaksi osaksi kiinni, läksimme etsimään kadonnutta kahvilaa laitakaupungilta. Löysimme sieltä amerikkalaisten pitämän *Globe*-kirjakahvilan, jossa oli mukava tunnelma ja edulliset hinnat. Muistan hyvin, kuinka nautimme pitkän lounaan kahvilan aurinkoisella terassilla. Vaikka *Slavia* oli kiinni, kahvilakulttuuri kuoli muualla.

Onneksi edes kahvila *Evropa* Václavinaukiolla oli avoinna. Se muodostui keskeisen sijaintinsa ansiosta seurueemme kantapaikaksi. Kukin meistä palasi päivän riennoista kuudeksi *Evropan* terassille. Paikan

viinurit tekivät työtä smokit päällä ja pitivät näin yllä kotikaupunkinsa mainetta tasokkaana kahvilakaupunkina. Minulla ei tosin enää ollut varaa tehdä laskua samalla tavalla kuin 1980-luvulla.

Paluupäivän aamuna läksin lentokentälle liian myöhään, minkä lisäksi lentokenttäbussi juuttui ruuhkaan. Kun saavuin lähtöselvitykseen, olin auttamattomasti myöhässä, mutta minut vietiin rinkkoineni koneelle bussilla viime tipassa. Tämä oli jo toinen kerta, kun olin jäädä koneesta Prahassa. Lieneekö syynä ollut alitajuntainen toive saada jäädä kaupunkiin?

Ennen joulua 1996 sain yllättäen vähän ylimääräistä rahaa. Päätin sijoittaa summan Prahan-matkaan. Lensin siis taas kerran kultaiseen kaupunkiin. Lentoasemalta siirryin rautatieasemalle etsimään majoitusta. Siellä minua puhutteli mies, joka tarjosi minulle huonetta Holešovicesta. Tiesin, että Prahasta oli vaikea löytää majapaikkaa, joten otin minulle tarjotun huoneen.

Tältä matkalta muistan parhaiten aamiaisrituaalini. Söin ensimmäisen aamiaisen Holešovicen rautatieaseman kahvilassa. Sieltä jatkoin metrolla keskustaan, jossa join toiset aamukahvit suklaatortun kera metroaseman lähellä sijainneessa kahvilassa. Rituaalin kruunasi cappuccino kahvila *Evropassa*, joka oli lähes tyhjä. Pöydissä istui yksinäisiä turistimiehiä ja joitakin naisia, joilla oli vaatteissaan punainen nauha. Jälkeenpäin minulle on selvinnyt syy *Evropan* kahvilayleisön koostumukseen. Kahvila oli ollut kommunistivallan vuosina osa Prahan homosceneä, jota erityisesti poikaprostitoidut olivat pitäneet tukikoh-
tanaan. Kahvilassa näkemäni ulkomaalaiset miehet etsivät sieltä maksullista seuraa. Monet Prahan poikaprostitoiduista oli testattu hiv-positiivisiksi, joten punaista nauhaa kantavat naiset olivat ilmeisesti valistustyössä. Punainen nauhahan on hiv-tietoisuuden ja -solidaarisuuden symboli.

Slavia oli edelleen kiinni. Sen seinään oli kiinnitetty muistolaatta, jossa kerrottiin paikalla sijainneen joskus Tšekinmaan henkisen elämän keskus. Kaupungintalon *art nouveau* -kahvila oli edelleen remontissa. *Globen* tunnelma oli luotaantyöntävä. Lisäksi Tšekkiä runteli lama. Prahan kahvilaelämä vaikutti kaiken kaikkiaan kuolleelta. Olin tosin eksynyt Národnilla sijainneeseen kummalliseen paikkaan, *Louvre*-kahvilaan. Sekin kumisi tyhjyyttään, ja heti näki, ettei tällä kahvilalla ole menneisyyttä, tulevaisuudesta puhumattakaan! Koska prahalainen kahvila oli kadonnut,

minulla oli kiire koti-Suomeen. Tällä kertaa olin lento-
asemalla hyvissä ajoin.

Kesällä 1998 olin ystäväni kanssa valtaamassa
Itä-Eurooppaa. Tarkoituksemme oli mennä junalla
Tallinnasta Varsovaan, mutta Puolassa rautatieläiset
lakkoilivat, joten uhkasimme jumittua Liettuaan. On-
neksi meillä oli sen verran rahaa, että saatoimme os-
taa lentoliput Kaunasista Prahaan.

Kultaisessa kaupungissa oli käynnissä turistikirkus,
joten olimme onnekkaita, kun onnistuimme hankki-
maan edullisen huoneen pienestä hotellista kaukaa
esikaupungista. Kävimme *Louvressa* sekä jälleen ava-
tuissa *Slaviassa* ja kaupungintalon *art nouveau* -kahvi-
lassa, jossa uutuutena olivat kakkukärret. Niitä lykkäsi
työhönsä leipiintynyt viinuri, jonka myymät kakkupa-
lat olivat tosi suuria, edullisia ja maukkaita. *Slavian*
avautumisesta olin lukenut jo *Le Mondesta*. Tilasimme
Slaviassa absinttia ja kippistimme paikallisten naisten kanssa. Ystäväni pyrki rajoittamaan kahviloissa loju-
mistani. Jos olisin ollut matkalla yksin, olisin viettänyt
enemmän aikaa näissä jälleen avautuneissa kaupunki-
keitaissa.

Vuonna 2000 jopa minä olin päässyt mukaan nousu-
kauden imuun, joten minulla oli varaa matkustaa taas
kerran Prahaan. OK-matkat oli vielä voimissaan, joten
ostin siltä matkapaketin. Majoituin hotelliin Karlínis-
sa. Se oli osa Prahan massaturismiteollisuutta, joten
asiakkaiden läpivirta oli vuolas.

Karlínista pääsi kätevästi keskustaan raitiovaunulla,
jonka ikkunasta näin uuden kahvilan nimeltä *Impe-
rial*. Söin aamiaista joko siellä tai kaupungintalon *art
nouveau* -kahvilassa, jonka entisöidyt kultaukset hei-
jastuivat lukuisista peileistä ja jossa kakkukärri kulki.
Olin aloittanut vuotta aikaisemmin tšekin opinnot, jo-
ten tällä matkalla puhuin ensi kertaa haparoiden tšek-
kiä aidossa kieliympäristössä.

Slavian tunnelma oli pilalla. Kahvilassa ei juurikaan
käynyt tšekkejä, joten paikka oli iltapäivisin autio. Kun
saavuini kahvilaan eräänä iltana teelle, lauma huma-
laisia amerikkalaisia naisia räähäsi siellä suureen ää-
neen englanniksi. Tšekin henkisen elämän keskus oli
muuttanut jonnekin muualle!

Toukokuussa 2002 halusin nähdä Prahan kukkivan
kevään. Minulla oli menopaluu-lento Budapestiin, jos-
ta jatkoin junalla Tšekkiin. Prahaan saavuini taas ker-
ran myöhään illalla, eikä minulla ollut majapaikkaa va-
rattuna, joten jouduin hätäratkaisuna ottamaan kalliin

” Tilasimme Slaviassa absinttia ja kippistimme paikallisten naisten kanssa

hotellihuoneen kaupungin laidalta. Seuraavana päivä-
nä sain onneksi petipaikan hostellista keskustasta.

Hostellissa meitä majoittui samaan huoneeseen
kansainvälinen seurue, jota pyöritin illalla Vanhankau-
pungin sokkeloisilla kujilla. Aamulla seurueestamme
ei ollut minun lisäksi muita jäljellä, mutta muistan
makoilleeni sängyssä ja olleeni hyvin onnellinen Pra-
han taivaan alla, joka pilkkotti ikkunasta sänkyyni. Aa-
mupalan söin pienessä itsepalvelukahvilassa nimeltä
Bakeshop Praha, jonka kahvi ja leivonnaiset ovat niin
hyviä, että paikasta on tullut kestopaikkani.

Tuohon aikaan otin tšekin yksityistunteja Helsingis-
sä äidinkieliseltä puhujalta. Tuona keväänä myös tše-
kin opettajani oli Prahassa aloittelemassa kesätöitään.
Eräänä iltana tapasin hänet Václavinaukiolla, josta jat-
koimme *Imperialiin*. Illastimme siellä pitkällä kaavalla
laskuuni ja puhuimme tšekkiä. Tarjoilu oli huomaa-
vaista ja kahvilan hinnat edullisia. Nykyään en enää
käy *Imperialissa*, koska remontin jälkeen sen hinnat
ovat nousseet pilviin.

Kansallisteatterista katsottuna toisella puolella
jokea oli avattu uusi kahvila nimeltään *Savoy*. Myös
tämän uuden tulokkaan hintataso oli maltillinen, vaika
sen asiakaspalvelu oli tyylikästä ja kahvilatuot-
teet korkeatasoisia. Valitettavasti kesän 2002 tulvat
tappoivat tämän yrityksen. Sen paikalla on nykyään
kylläkin samanniminen kahvila, jota kansoittavat Vltav-
van rantoja kiertävät turistit. Eräs turistina Prahassa
aikaansa viettänyt ystäväni kehui *Savoy*n herkkuja,
etenkin aamiaista.

Matkan kolmas uusi tuttavuus oli Vinohradyn enti-
seen kauppahalliin remontoitu kahvila *Pavilion*. Siellä
ei juurikaan ollut asiakkaita, mutta se piti yllä Prahan
kahvilakulttuurin parhaita perinteitä pöytiintarjoilu-
neen ja tasokkaine tarjottavineen. Ikävä kyllä, kahvi-
lan omistaja ja konsepti ovat vaihtuneet moneen ker-
taan. Itse en ole käynyt siellä aikoihin.

Koska kerran olin Prahassa, *Slaviaan* oli päästävä.
Menin sinne eräänä aamupäivänä aperitiiville. Paikal-
la oli Tšekin television kuvausryhmä, joka oli juuri lo-

Kavárna Slavian sisäkuva.

pettelemassa jonkin merkittävän kulttuuripersonaan
haastattelua. Kukaan ei kuitenkaan tullut sanomaan,
ettei silloin voinut mennä sisään. Istuin aikani pöy-
dässä, mutta viinuri ei tullut kysymään minulta, mitä
saisi olla. Yritin viittoilla hänelle, mutta minun rupiset
rahani ja vaatimaton persoonani eivät häntä kiinnos-
taneet. Myös kapitalismin oloissa voi Prahassa jäädä
ilman palvelua!

Kävin matkallani usein lounaalla *Louvressa*. Myös
siellä palvelu oli ylimielistä. Kun kerroin tästä tšekin
opettajalleni, hän sanoi, että kun viinuria puhuttelee
herra hovimestariksi, niin palvelu ryhtyy pelaamaan.
Hän lisäsi, että tšekit arastelevat puhua englantia ul-
komaalaisten kanssa, minkä takia ulkomaalainen asi-
akas voi saada vääristyneen kuvan paikallisesta palve-
lukulttuurista.

Palasin Helsinkiin Budapestin kautta. Minulla oli
istumapaikka Budapestiin menevään yöjunaan. Kun
konduktöörille selvisi, etten juurikaan puhunut tšek-
kiä, hän näytti kauhistuneena, kuinka vaunuosaston
saisi lukittua. Yöjunissa ilmeisesti kiersi varkaita, jotka
saalistivat varomattomien ulkomaalaisten omaisuut-
ta. Tästä kaikesta säikähtäneenä en nukkunut tuona
yönä silmällistäkään, joten saavuini Budapestiin täysin
räjähtäneenä.

Tein vuosina 2000–2007 puuduttavaa, yksitoikkois-
ta toimistotyötä maksaakseni asunto- ja opintolainani.

Minut piti hengissä ajatus muutoksen mahdollisuu-
desta. Olin päättänyt, että velkani maksettuani lähti-
sin Prahaan kielikurssille. Niinpä keväällä 2007 pak-
kasin velattomana miehenä tavarani ja lensin Prahaan
paksun lompakon kanssa.

Osallistuin kultaisessa kaupungissa Kaarlen yliopis-
ton kielikeskuksen järjestämälle tšekin kielen intensii-
vikurssille, joka kesti vajaat seitsemän viikkoa. Suu-
rin osa muista opiskelijoista oli syntynyt 1980-luvun
lopulla, joten aloin olla heidän rinnallaan lähes isoisän
ikäinen. Tuona keväänä tunsin itseni kuitenkin nuo-
reksi vaeltaessani Vltavan rannoilla.

Asunnon järjestäminen Prahasta keväällä 2007 ei
ollut helppoa, koska Tšekissä oli käynnissä nousukau-
si, minkä lisäksi turisteja saapui Prahaan kaikista il-
mansuunnista. Jo Suomessa olin katsellut asuntoja eri
verkkopalveluista, mutta olin päättänyt, että hankkisin
asunnon vasta paikan päällä, sillä en halunnut ostaa
sikaa säkissä. Asunnon löytäminen Prahasta osoittau-
tui kuitenkin vaikeaksi. Asuin oleskeluni alkupuolella
kahdessa hostellissa, joiden taso ei päästä huimannut.
Löysin kuitenkin lopulta yksión Vinohradyn perukoil-
ta. Sen vuokra mahtui juuri ja juuri matkabudjettiini.
Olin tietysti voinut jakaa huoneen opiskelijakylässä,
mutta koin olevani moiseen liian vanha.

Koulun alettua päivärutiinit muodostuivat no-
peasti. Opetus alkoi yhdeksältä ja loppui puo-

Louvren sisäkuva.

Kuva: Petteri Peturajen

Obecní dům, kahvila katutasossa.

li kaksi. Koululta otin ratikan keskustaan, jossa menin *Louvreen* lounaalle, sillä olin kiinnittänyt huomiota kahvilan edullisen, päivittäin vaihtuvan lounaslistan. Puhuin arasti viinureiden kanssa tšekkiä ja tutkin sanakirjan kanssa päivän tarjous- ta. Istuin usein salin perällä kahden hengen pöydässä. Koska lounasaika oli jo ohi, sali oli lähes tyhjä, mutta kahvilan edullinen lounaslista oli voimassa kolmeen saakka. Viikkojen kuluessa rakastuin kahvilaan.

Lounaan jälkeen kävelin Vanhankaupungin halki kaupungin kirjastolle, jossa päättäsin tšekkiä ja valmistauduin Helsingin yliopiston pääsykokeeseen. Olin työteliäs, joten läksin kirjastolta usein vasta seitsemän jälkeen. Palasin Národníle ja menin ruokaostoksille *My-tavarataloon*. Ostosten kanssa nousin sitten usein täpötäyteen raitiovaunuun 22, jolla ajoin asunnolleni Vinohradyyn. Näillä raitiovaunumatkoilla sain todistaa tšekkikansan kärsimystä: ihmiset olivat köyhiä, ja heistä näki, että elämä oli rankkaa myös kapitalismin oloissa.

Opintojen ohella kävelin järjestömän määrän. Etenkin Linnavuoresta ja Petřinin puistosta muodostui minulle pyhiinvaelluspaikkoja. Löysin myös uusia kahviloita, joista mainittakoon jo edesmennyt *Cafe-Cafe*. Siellä oli edulliset salaattit sekä suuret kakkupalat. Vielä tuolloin siellä pelasi tarjoilu! *Globe*-kirjakahvila oli muuttanut Holešovicesta keskustaan Kansallisteatterin taakse. Kävin siellä joskus iltapalalla. Kahvilan

annoksista ei jäänyt vatsa kurnimaan, ja niiden maku oli mainio. *Globeen* minua vetivät myös vuokrattavat tietokoneet, sillä älypuhelinvoittokulku ei ollut vielä tuolloin alkanut.

Ystäväni kävi tervehtimässä minua pääsiäisenä ja vappuna. Juhlapyhien jälkeen opettajani joutui lukemaan aineistani, kuinka Suomi-pojat olivat vaeltaneet kahvilasta toiseen ja panneet pöydän koreaksi. Praha oli vielä tuolloin suomalaisille erittäin halpa. Ikävä kyllä, prahalaisille heidän kotikaupunkinsa oli kallis. Esimerkiksi meidän ryhmämme opettaja oli jo eläkeiän ylittänyt, mutta jatkoi työssään pakon sanelemana.

Toukokuun puolessavälissä jouduin jättämään kukkivan Prahän. Rahani olivat käyneet vähiin, ja kelitkin sopivasti viilenivät. Lisäksi Suomessa minua odotti se pääsykoe. Eronkyneliin ei ollut aihetta, sillä tiesin vielä palaavani Vltavan rannoille.

Pänttäminen Prahän keväässä kannatti: pääsin yliopistoon lukemaan kieliaineita. Yhtenä sivuaineena minulla oli tietysti tšekin kieli ja kulttuuri. Osan näistä opinnoista muodosti kuukauden mittainen kesäkoulu Tšekissä. Sain keväällä 2010 Tšekin valtiolta kesäkolopuolun Olomoucin Palacký-yliopistoon. Olin halunnut viettää kuukauden Kaarlen yliopistossa Prahassa, mutta valitettavasti pääaineopiskelijat saivat kuoria kerman päältä.

Vietin siis kesällä 2010 kuukauden Olomoucissa tšekin kielen ihmeisiin tutustuen. Koska oltiin Tšekissä, kahviloita riitti, olkoonkin, että Olomoucin

kahvilat eivät yltäneet Prahän parhaiden kahviloiden tasolle. Vietin vähäistä vapaa-aikaani etupäässä yliopiston lähellä sijainneessa *Cafe 87*:ssa, joka on tällä hetkellä suljettuna taidemuseon remontin takia. Tietysti lojuin opiskelukavereitteni kanssa kaikki välitunnit yliopiston alakerran kahvilaravintolan terassilla. Paatuneimmat meistä tyytyivät yliopiston kahviautomaatin antiin.

Olomoucia eivät kansoittaneet turistilaumat. Kun kesäkoulu oli ohi, yövyin Prahassa ennen lentoani koti-Suomeen. Prahän turistihelveti on elokuussa pahimmillaan. Sain tuntuman massaturismin varjopuoliin, kun jonotin helteessä ystäväni kanssa köysiradalle kansainvälisessä väkijoukossa. Praha etoi minua. Osuutensa huonovointisuuteeni saattoi tosin olla edellisiltana lähdön merkeissä juoduilla juhlahuomilla.

Keväällä 2013 olin saanut opintoni melkein valmiiksi. Yliopistolla kuitenkin puhuttiin Tšekin valtion apurahasta lukuvuoden mittaisiin tšekin kielen opintoihin jossakin maan yliopistossa. Päätin hakea tätä apurahaa, vaikka en sivuaineopiskelijana uskonut mahdollisuuksiini. Hämmästykseni oli sitten suuri, kun sain heinäkuussa kirjatun kirjeen Tšekin kulttuuriministeriöstä. Siinä kerrottiin, että minulle oli myönnetty hakemani apuraha. Minulle tuli kiire järjestää elämäni niin, että pääsisin lähtemään syyskuun puolessa välissä kultaiseen kaupunkiin.

Saavuvin Prahaan 15.9., koska kuvittelin opetuksen Kaarlen yliopistossa alkavan samaan aikaan kuin Suo-

nessa. Kyseessä oli kuitenkin väärinkäsitys: tšekkiläisissä yliopistoissa lukukausi alkaa vasta lokakuun alussa. Olin varannut itselleni hätävaraksi petipaikan opiskelija-asuntolasta, mutta koska opetuksen alkuun oli vielä kaksi viikkoa, en saanut huoneeni avainta. Niinpä jouduin taas kerran asumaan hostellissa Prahän keskustassa. Toisaalta kaupungin kahvilat olivat nyt lähellä. Istuin päivät kaupungin kirjastolla tšekin kielen äärellä ja muun ajan lojuin kahviloissa.

Praha on kylmä suurkaupunki, ja olinkin kaupungissa aluksi yksin vailla yhteisöä. Toisaalta, prahalaisissa on tiettyä turvallisuutta. Kun menin tällä matkalla ensi kertaa lounaalle *Louvreen*, minulla oli orpo olo. Minua palvellut viinuri tunnisti yksinäisyyteni ja kysyi: ”Mikä on?” Vastaavaa ei voisi kuvitella tapahtuvan Suomessa, ei ainakaan Helsingissä.

Syyskuun lopulla ystäväni tuli minua katsomaan. Päätimme mennä lauantai-iltana syömään *Slaviaan*. Ruoka ja viini olivat erinomaisia, eikä palvelussa ollut moitteen sijaa. Kun viinuri toi meille laskun, sanoin ystävälleni, että siihen oli kirjoitettu tšekiksi ”Kiitämme vierailusta” ja että se oli ”käännetty” englanniksi ”Servis is not included, thank you”. Ystäväni raivostui, ja sanoi viinurillemme, että käänös on hyvin mielenkiintoinen ja ettemme jätä juomarahaa, mikä puolestaan sai viinurin raivoihinsa. Minä olisin halunnut vajoa maan alle. *Slaviahan* on yksi lempikahviloistani Prahassa, ja nyt joutuisin harventamaan käyntejäni.

Sunnuntaina ystäväni palasi Helsinkiin. Minä jäin Prahaan valmistautuakseni tšekin tasokokeeseen. Alkuvuodesta pyörin usein Kansallisteatterin kulmilla ja näin *Slavian* isoista ikkunoista, kuinka tuttu viinuri oli vuorossa, mutta en uskaltanut astua sisään kahvilaan. Torstai-iltana päätin rohkaista mieleni ja menin *Slaviaan* juhlimaan hyvin mennyttä tasokoetta.

Kun istuin pöytäni, näin tutun viinurin kantavan tilauksia pöytiin. Onneksi pöytäni ei ollut hänen tarjoilualueellaan, vaan minulle tarjoi työssään päteväitöitynyt vanhempi viinuri. Puhuin hänen kanssaan tšekkiä, ja hän kehui kielitaitoani. Olen melko varma, että viinurin kollega oli kertonut hänelle vierailustamme edellisenä lauantaina, joten tunsin olevani kuin teatterin näyttämöllä. Kun halusin maksaa, viinuri toi minulle laskun ja sanoi hymyillen: ”Servis is not included.” Jätin hänelle reilun tipin, josta hän kiitti kädestä pitäen ja sanoi, että olisin aina tervetullut *Slaviaan*. Lauantai-illan viinurimme seisoi kassakoneen luona meihin selin päin, eikä edes vil-

kaissut meidän suuntaan. Saimme hyvät naurut, kun kerroin tapahtuneesta ystävälleni. Varmaa on, että myös *Slaviassa* joku nauroi!

Olin tyytymätön asuntotilanteeseeni. Minulla oli sänky kahden hengen huoneessa, jossa ei ollut edes pesuallasta. Käytävällä oli yhteissuihku ja WC sekä usein siivottomassa kunnossa ollut yhteiskeittiö. Seurasin Prahan asuntotilannetta. Vaivannäköni pal-kittiin: sain huoneen isosta asunnosta *Louvren* kort-telista. Asunnossa tosin tehtiin parkettiremonttia, joten pääsin muuttamaan vasta joulukuun alussa. Koska kaupungin byrokratian takia en voinut olla vi-rallisesti kirjoilla asunnossa, en irtisanonut petipaik-kaa opiskelijakylässä, joten minulla oli lopulta kaksi asuntoa käytössäni.

Millaista elämäni oli Prahan talvenani? Arki täyttyi tšekin kielestä. Kaarlen yliopistossa opiskelijoilta vaa-dittiin paljon enemmän kuin Helsingin yliopistossa, joten opiskeluun kului paljon aikaa. Arkiaamuisin he-räsin yhdessä auringon kanssa. Join usein aamuteetä majapaikkani lähellä sijainneessa *Paneria*-itsepalvelu-kahvilassa. Liian usein sorruin johonkin makeaan lei-vonnaiseen teen kanssa. Päivät istuin seminaareissa ja luennoilla, mutta suurimman osan ajasta hiostin kau-pungin kirjastolla tšekinkielisten tekstien parissa, joista yritin saada selvää sanakirjan avulla. Filosofisen tiede-kunnan kahvila oli luotaantyyntävä paikka, joten pidin taukoja joko läheisessä *Paneriassa* tai sitten kaupungin kirjaston kahvilassa, jossa minut opittiin tuntemaan herrana, joka juo aina mustaa teetä maidon kera.

Arkin en juurikaan käynyt *Slaviassa* tai *Louv-ressa*. Söin lounaan *Maitrea*-nimisessä kasvisravintolassa, jossa vatsansa sai täyteen neljällä eurolla. Löysin myös edullisen intialaisen kasvisravintolan Tynská-kadulta. Joskus perjantaisin juhlin tulevaa viikonloppua *Mistral*-kahvilassa filosofisen tiede-kunnan naapurissa.

Lauantaiaamuisin heräsin myöhään. Aamiaisen jäl-keen läksin kävelylle. Usein askeleni veivät Petrinin kukkulalle. Vietin puistossa pari tuntia ja sitten las-keuduin lounaalle *Louvreen*, jossa oli tarjolla myös viikonloppuisin edullinen lounas. Vatsa täynnä siirryin parin korttelin päähän kahvila *Adriaan* iltapäivätee-le, josta nauttiessani luin joko Hesaria tai *Le Monde*a. Tšekin kielen kanssa tein niin paljon työtä arkena, etten vapaa-aikanani pystynyt lukemaan tšekkiläisiä lehtiä. Samat rituaalit toistuivat sunnuntaisin. Koska

Kuuluu Balbínin taiteilijaravintola Prahan Vinohradysa.

sunnuntain Hesarissa on niin paljon luettavaa, vael-sin yleensä vielä kolmanteen kahvilaan, joka oli usein Rudolfinumin taidemuseon kahvila.

Joskus lauantai-iltapäivisin lojuin *Slaviassa*, jos-sa vanha mies soitti pianolla ikivihreitä, ja aurin-gonvalo siivilöityi sisään suurista ikkunoista. Tun-nelma oli tavattoman kaunis. *Slavia* on kuitenkin kaksi kertaa kalliimpi kuin *Louvre*, joten en vete-lehtinyt siellä kovinkaan usein.

Menin eräänä arkiaamuna aamiaiselle *Louv-reen*. Kello oli yhdeksän, ja saamani palvelu työ-keää. Tšekin työtätekevä kansa ei katso hyvällä silmällä kahvilapummeja, jotka tulevat lojumaan kahvilaan heti aamusta.

Olin Prahan kahviloissa outolintu. Tarjoilijat oletta-vat, että turistit jättävät heille juomarahaa kymmenen prosenttia laskun loppusummasta. Tšekit eivät juuri-kaan jätä ylimääräistä, vaan he pyöristävät lähimpään tasalukuun. Jos lasku on 248 kruunua, turistin odote-taan maksavan ainakin 270 kruunua, vaikka paikal-linen maksaa vain 250 kruunua. Minä olin tšekintai-toinen ulkomaalainen eli harmaalla alueella. Jättäisin runsaskätiset juomarajat saadakseni parempaa pal-velua, jos ei juuri kyseisellä kerralla, niin ehkä sitten seuraavalla.

Opin tuntemaan *Louvren* tarjoilijat ulkonäöl-tä ja jotkut heistä jopa etunimeltä, sillä heillä oli nimikyltti rinnassaan. Ehdoton suosikkiviinurini oli **David**, pieni tumma kolmekymppinen mies, joka muisti aina olla kohtelias ja jonka hymy ei hyytynyt, vaikka hän raatoi niska limassa kiireen

keskellä. Asetuin usein istumaan juuri hänen tar-joilualueelleen. Ikävä kyllä David on sittemmin jät-tänyt *Louvren*.

Kevättalvella 2014 Prahan elämäni ilahduttivat suo-malaisten ystäväni vierailut. Toimin heille paikallisop-paana ja kävelytin heitä ympäri kaupunkia. Aina kun oli tauon paikka, poikkesimme joko *Slaviaan* tai *Louvreen*. Eräskin vanhempi rouva tykästyi niin paljon *Louvreen*, että hän on myöhemmin Prahassa käydessään vienyt kansainvälisiä tuttaviaan tähän tšekkiläisen kahvila-kulttuurin helmeen. Kun kävelin toisen ystäväni kanssa *Louvren* läpi kohti takasalin pöytää kaikkien viinurien tervehtiessä minua ystävällisesti, ystäväni totesi häm-mästyneenä, että koko henkilökuntahan tunsivat minut siellä. Juomarahalla maksettua ystävyystähän tuo huo-maavaisuus vain oli!

Koska asuin keskustassa, istuin usein *My*-tavaratalon *Costa coffeessa*. Se on tosin vain brittiläinen ketjukah-vila, mutta sillä on englantilaiseen tyyliin laadukas tee-valikoima. Kahvila sopii myös hyvin sanomalehtien lu-kuun. Niinpä tämäkin kahvila kuului arkeeni Prahassa. Seitsemän ja puoli kuukautta meni lopulta nopeasti, joten jouduin jättämään kukkaan puhjenneen Prahan taakseni vapunpäivänä. Viimeisenä viikonloppuna kier-sin vielä kerran kaikki rakkaat paikat ja jätin hyvästit kultaiselle kaupungille ja sen eloisalle kahvilaelämälle.

Keväällä 2016 minulla oli mahdollisuus viettää kol-me viikkoa Prahassa. Olin liikkeellä pienellä budjetil-la, mutta minulla oli sen verran kruunuja taskussa, että saatoin lojua kahviloissa. Kun menin tällä mat-kalla ensi kertaa *Louvreen*, tuttu viinuri parin vuo-

den takaa tuli varta vasten tervehtimään minua pöy-tään. *Louvressa* ei ollut unohdettu minua, vaan olin saavuttanut tšekkien silmissä aseman kunnia-arvoi-sena kahvilapummina.

Vietin kevättalvella 2019 kaksi kuukautta kultaisessa kaupungissa. Kertasin tšekin kieltä Kaarlen yliopiston kielikeskuksen kuuden viikon intensiivikursseilla. Mi-nulla oli hyvä onni, sillä ryhmämme opettaja ilmoitti myös olevansa boheemi ja suuri kahvilapummi.

Ikävä kyllä, *Louvre* oli muuttunut. Henkilökuntaa oli huomattavasti enemmän kuin aikaisemmin, mikä mahdollisti nopean asiakas- ja kassavirran. Siinä, mis-sä yhtä tarjoilualuetta oli aikaisemmin hoitanut vain yksi tarjoilija, alueella oli nyt yksi vastaava tarjoilija ja hänen apunaan kaksi aputarjoilijaa. Toisaalta, *Louv-resta* sai aina pöydän, vaikka oli kuinka kova ruuhka tahansa, koska palvelukoneisto oli hiottu huippuunsa. Muutoksen myötä vanhat, tutut viinurit olivat lähte-neet töihin muualle, joten oleskeluni aluksi minun piti lunastaa paikkani kahvilan arjessa juomarahalla. Runsaskätisistä juomarahista huolimatta palvelun laatu ei enää yltänyt talven 2013-2014 tasolle.

Vaikka vietin Prahassa vain kaksi kuukautta, minulla oli siellä viisi osoitetta, sillä myös kaupungin asunto-markkinat kävivät kuumina. Toisaalta, jatkuvan muut-tamisen ansiosta löysin uudet, pienet kahvilat, joita oli syntynyt eri puolille kaupunkia kuin sieniä sateella. Niissä sai usein paljon ystävällisempää kohtelua kuin keskustan isoissa kahviloissa. Kadonnutta kahvilaa kannattaakin lähteä etsimään Andělsta, Holešovicesta, Vinohradysta, Vyšehradista ja Vršovicesta.

Fantova Kavárna Hlavní nádraží (rt-asema) vanhan osan 2.ker-roksessa, ns. eteläinen käytävä menee alitse kohti laiturialuetta. Kuva viimeisimmän remontin jälkeen (2017)

Muisto elää vahvana

70 vuotta Milada Horáková kuoleman jälkeenkin

Kesäkuun loppupuolella tuli kuluneeksi 70 vuotta tšekkiläisen poliitikon ja erityisesti naisten oikeuksien puolustajan Milada Horáková hirttotuomion toimeenpanosta. Siihen johtanutta näytösoikeudenkäyntiä ja kidutusta voidaan pitää ”vuosisadan oikeusmurhana”. Horáková on sittemmin rehabilitoitu, mutta lopullisesti kunnianpalautus tapahtui vasta samettivallankumouksen jälkeen.

Teksti: Petteri Peuranen

Milada Horáková (o.s. Králová) syntyi Itävalta-Unkariin kuuluneessa Böömin pääkaupungissa Prahassa 25. joulukuuta 1901. Hän opiskeli oikeustiedettä Kaarlen yliopistossa keskittyen erityisesti yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja naisten oikeuksiin. Tutkinnon suoritettuaan hän työskenteli kaupungin maistraatissa. Vuonna 1929 Horáková liittyi Tšekkoslovakian Kansallissosialistiseen puolueeseen (Československá národně socialistická strana), jonka tunnetuin edustaja oli **Edvard Beneš**, keskushahmo Tšekkoslovakian valtiota perustettaessa. Natsimiehityksen aikana Horáková oli aktiivinen antifasistisessa taistelussa, mikä johti Gestapon kuulusteluihin sekä vankeuteen Dresdenissä ja Terezínin keskitysleirillä vuosina 1940–44. Hänet tuomittiin kahdeksaksi vuodeksi vankeuteen 1944, mutta vapautettiin sodan päättyttyä seuraava-

na vuonna. Miladá Horáková palasi Prahaan ja liittyi jälleen uudistuneeseen Kansallissosialistiseen puolueeseen. Hän ehti toimia muutaman vuoden kansalliskokousedustajana 1948 ns. kommunistikaappaukseen asti, jolloin erosi puolueesta. Lukuisat ystävät kehottivat häntä lähtemään maasta, mutta Horáková kieltäytyi, vaikka turvallisuuspoliisi (StB) tarkkaili häntä herkeämättä.

Syyskuussa 1949 Horáková pidätettiin syytettynä kaappausyrityksen johtamisesta kommunistivaltaa vastaan. Häntä yritettiin saada tunnustamaan ”rikkoksensa” sekä paljastamaan kumppaninsa käyttämällä fyysistä ja psyykkistä kidutusta Prahank Pankracin vankilassa. Lopullinen näytösoikeudenkäynti tapahtui 31.5.1950. Siinä **Milada Horáková, Jan Buchal, Závěš Kalandra** ja **Oldřich Pecl** tuomittiin kuolemaan hirttamällä. Mm. **Albert Einstein**,

Jean-Paul Sartre, Winston Churchill ja **Eleanor Roosevelt** vetosivat presidenttiin Horáková armahtamisen puolesta, mutta turhaan. **Klement Gottwald** allekirjoitti kuolemantuomion, vaikkakin empi päätöksensä tekoa. Hirttäminen tapahtui Pankracin vankilan pihalla 27.6.1950 aamulla klo 5.35. Korkein oikeus kumosi hirttotuomion laittomana 3. heinäkuuta 1968, mutta lopullinen rehabilitaatio tapahtui vasta 1990 samettivallankumouksen jälkeen. Viimeinen elossa ollut prosessiin osallistunut syyttäjä **Ludmila Brožová-Polednová** tuomittiin vuonna 2008 ”osuudesta oikeusmurhaan” ehdottomaan vankeuteen kuudeksi vuodeksi. Presidentti **Václav Klaus** kuitenkin armahti hänet jo joulukuussa 2010 korkean iän ja terveydentilan vuoksi.

Miladá Horáková on kuolemansa jälkeen saanut useita kunnianosoituksia eri tahoilta, esim. **T.G.**

Masarykin 1. luokan kunniamerkin presidentti **Václav Havelin** myöntämänä. Tuorein kunniamerkki Horákoválle tuli tammikuussa 2020 Slovakian presidentiltä **Zuzana Čaputová**ltä: Valkoisen kaksoisristin 1. luokan kunniamerkki, joka myönnettiin ”poikkeuksellisista ansioista Slovakian tasavallan hyväksi sekä demokratian, ihmisoikeuksien ja vapauksien kehittämisestä ja puolustamisesta”.

Näkyviin huomionosoituksiin kuuluvat myös Horákoválle nimetyt kadut, aukiot, koulut ym. monissa Tšekin kaupungeissa, kuten Prahassa ul. Milady Horákové. Se on yli kolme kilometriä pitkä pääväylä, joka kulkee Střešovicestä Hradčanskán kautta Letnán pohjoislaitaa aina Hlavkův mostille. Vuonna 2004 julistettiin hänen kuolinpäivänsä 27.6. kommunismin uhrien muistopäiväksi.

Posti Green

